

Fráter Olivér

Párhuzamos kémhistóriák

– avagy út Vásárhelyről a hírszerzési szolgálatokig –

T a r t a l o m

<i>Bevezető</i>	3
<i>Egy vásárhelyi vízilabdázó története...</i>	3
Volt egyszer egy csapat	3
Egy zentai fiú Vásárhelyen	3
Gehlen – a nyugat-német hírszerző szolgálat	5
A hajtóvadászat megindul	7
Illegális kémtevékenység Magyarországon	8
Ügynökök, kémek és titkosszolgálati játszmák	11
<i>Egy volt csendőrtiszt az amerikaiak szolgálatában</i>	12
Achtung! – az MHBK bomlasztás alatt	14
Az amerikaiak a spájzban vannak	16
„Zsolnainé” – a vásárhelyi pénztárosnő	17
Családi kvíz – te kiről jelentesz?	17
<i>Újra itthon...</i>	19
Egy „Komoly” ember – ügynök a családban	19
Ellenőrzésre ítélve – a köddé vált kém	20
A külföldi szál – Délvidék a célkeresztben	22
A budapesti vonal – rokonok megfigyelés alatt	25
Az utolsó remény	26
Habram, a kém	27
<i>Összegzés helyett</i>	29
<i>Appendix</i>	30

Bevezető

Következő történetünk két főszereplője ügynök, illetve kettős ügynök volt. E tanulmányban felbukkannak továbbá a nyugatnémet és az amerikai hírszerzés szolgálatai. Lesznek benne kombinációs játszmák és meghiúsult beszervezési kísérletek, és lesz benne egy család is, amelynek majd minden tagja ügynök lett. E dolgozat azonban elsősorban mégis az egyén és a hatalom viszonyáról szól. Arról az önmagából kifordult világról, amelyet szocializmusnak neveztek, és amelynek állambiztonsági szervezete az egyik legfőbb kiszolgálója volt a hatalom birtokosainak.

Egy vásárhelyi vízilabdázó története...

Volt egyszer egy csapat

A hozzáértők számára a hódmezővásárhelyi vízilabda életet nem kell bemutatni. A vásárhelyi vízilabdacsapat a '30-as évekbeli megalakulását követően számos dicsőséges időszakot tudhat magáénak. Hódmezővásárhelyet nem véletlenül tekintették a magyar vízilabdázás egyik fellelegvárának. A második világháborút követően hamar megtörtént a sportág talpra állása és ennek eredményeként alakult meg az ország egyik legrangosabb egyesülete. A sportág tehát Vásárhelyen újra virágzott, melynek népszerűségét az is demonstrálta, hogy volt olyan időszak, amikor a város egyidejűleg több csapattal is rendelkezett. Az 1949-ben megvalósuló összefogás eredményeként egy igazán nagy csapat jött össze, amely leggyakrabban a következő összeállításban szerepelt: Ruttay Gergely / Habram Nándor – dr. Hódy, Kékesi, Mucsi József¹, Marzsina Zoltán, Török Sándor, Aczél Tibor, Ilosfalvi, Székely és Fraller.² E csapat tagja volt még – Faragó Jánoson kívül – Oskovics László is, aki a későbbi történetünk egyik kulcsszereplője lesz. Volt tehát Hódmezővásárhelyen egy legendás csapat, amelyben időnként Gyuricza József, későbbi kétszeres világbajnok vívó és Gabányi László szintén későbbi válogatott kosárlabdázó is megmutatta magát. A következő történet e csapat nagyszerű kapusáról Habram Nándorról szól, aki ha nem abban az elátkozott világban adja fejét a vízilabdázásra talán – ahogy akkor tartották róla – egészen a válogatottságig vihette volna. De időközben történt valami, amely alapvető módon változtatta meg az életét...

Egy zentai fiú Vásárhelyen

Habram Nándor³ középmagas, jó testalkatú, vállas, barna hajú, bajuszos fiatalember volt, aki 1928. május 24-én született Zentán.⁴ Édesapja dr. Habram P. Nándor ügyvéd, édesanyja Tóth Matild volt. Öten voltak testvérek, úgy mind Erzsébet⁵, Matild⁶, Mihály⁷,

---

¹ Mucsi József játékos és edzője is volt a csapatnak.

² Török Sándor születésének 80. évfordulójára készülnek a vásárhelyi pólósok. http://www.mvlsz.hu/245/?n=5&tartalom_id=3469&area=252, a letöltés ideje: 2012. február 13.

³ A személyre vonatkozó dossziékban a név – mind kézzel, mind pedig géppel történő – írásmódja változó, így felváltva szerepel a Hobran, Hobram, Habran, illetve Habram megnevezés. A tanulmányban tudatosan és következetesen a Habram névváltozat került szerepeltetésre.

⁴ A megjelenésére vonatkozó tulajdonságok adatközlője Habram egykori csapattársa Aczél Tibor volt. Interjú: 2012. február. 23.

⁵ Férjezett neve: Andruskó. Foglalkozása tanárnő, lakhelye Zenta.

⁶ Férjezett neve: Babinec, beceneve: Baba. Foglalkozása tanárnő, lakhelye Zenta.

⁷ Foglalkozása mezőgazdasági mérnök, lakhelye Zenta.

János⁸ és Nándor. A második világháború idején, mint levante került ki a frontra, ahol amerikai fogságba⁹ esett, melyet követően 1949-ben tért vissza Magyarországra. Szüleihez Zentára azonban már nem tudott hazamenni, mivel a terület újból jugoszláv megszállás alá került.¹⁰ Hódmezővásárhelyen telepedett le, ahol számos barátja és távoli rokona is élt. Szabadidejében sokat járt a vásárhelyi strandra, ahol tagja lett a vízilabda csapatnak. Csapatársaival nem csak együtt edzett, hanem szoros barátságot is kötött velük. A hazai meccsek után jó szokása volt, hogy az Andrassy utcai Kovács Cukrászdában 10 darab habos süteménnyel pótolta az elveszített kalóriákat.¹¹ Barátnője Nyerges Mária¹² volt, akinek disszidálása előtt hat hónapig udvarolt. Az érettségit magánúton tette le, amely mellett – magántanár segítségével – angolul és franciául is tanult. Disszidálását megelőzően többségében Budapesten és Hódmezővásárhelyen tartózkodott. Első ismert hódmezővásárhelyi lakcímére 1948. február 3-án jelentkezett be, Rádai u. 3. szám alatti szállásadója Fehér Ferenc volt. Nem sokkal ezt követően a Damjanich u. 22/a. szám alá költözött, amely lakás – távoli rokona – Balogh Ernő tímár tulajdona volt. E lakcímen együtt lakott Fehér Ferencsel, aki azon túl, hogy – Habramhoz hasonlóan – 1928-ban és ugyancsak Zentán született, anyai unokatestvére is volt.¹³ Rövid budapesti tartózkodást követően újból Hódmezővásárhelyen találjuk, ahol a Béla cigány u. 1. szám alatti lakcímre volt bejelentkezve.¹⁴ Házigazdája az ugyancsak zentai származású Oskovics Károly kalapos mester volt. Habram ekkor tímárként különböző kisiparosoknál dolgozott és bőrök kikészítésével foglalkozott, melyeket „feketén” Budapesten értékesített. Habram 1951 november elején Ausztriába szökött.¹⁵ Oskovics László erre úgy emlékezett vissza, hogy „*pár nappal [disszidálását megelőzően] összeismerkedett egy határőrrel Hódmezővásárhelyen, aki a nyugati határon teljesített szolgálatot és az ígéretet tett az országból történő kijuttatására.*”¹⁶ Leírja továbbá róla, hogy „*Habram egyedül távozott nyugatra, ahová két öltöny ruhát, egy szatyrot és egy iránytűt vitt magával.*”¹⁷ A disszidálását követő időben Habram elsősorban csempész-tevékenységből tartotta fenn magát. Ennek révén Ausztriából kávétt vitt Németországba, ahonnan zsilettpengéket és órákat hozott vissza eladás céljából.¹⁸ „*Átlagon felüli szellemi képességű, bátor, vállalkozó szellemű, kalandvagyó, de meggondolatlanak semmi esetre nem mondható*” embernek jellemezte egyik későbbi

---

⁸ Foglalkozása 1968-ban egyetemi hallgató, lakhelye Zenta.

⁹ A Markos Tibor r. főhadnagy Oskoviccsal történő 1958. augusztus 1-ei első kapcsolatfelvétele alkalmával jelentésében még szovjet hadifogságot említ. Állambiztonsági Szolgálatok történeti Levéltára /továbbiakban: ÁBTL, valamint: Levéltár/ 3.1.5. O-12676 26.o. (1958. szeptember 5.)

¹⁰ Habram édesapja Zentán folytatott ügyvédi praxist. ÁBTL 3.1.5. O-12676 26.o. (1958. szeptember 5.)

¹¹ Adatközlő: Aczél Tibort. Interjú: 2012. február. 23.

¹² Csorba Istvánné, született Nyerges Mária 1930. szeptember 19-én született Hódmezővásárhelyen, foglalkozása 1958-ban segédápolónő volt. E szerelem nem is tűnt el nyomtalanul. Habram 1958-ban – egy barátján, Benyhe Imrén keresztül – arról érdeklődött, hogy egykori barátnője férjhez ment-e már? Kérdőjegy. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 40/25.o. (1958. november 14.)

¹³ A jelentésben Fehérnek leginkább unokaöccsére Habramra, és annak Zentán élő szüleire vonatkozólag tettek fel kérdéseket. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály II. Alosztálya által készített jelentés Fehér Ferenc kihallgatásáról. ÁBTL B-85635 12.o. (1958. november 28.), valamint A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentése. ÁBTL 3.1.5. O-12676 23.o. (1958. augusztus 1.)

¹⁴ Fehér Ferenc itt is lakótársa volt Habramnak.

¹⁵ Oskovics László a BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya által felvett kihallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 33.o. (1958. október 9.)

¹⁶ A tanulmányunkban idézett szövegrészek a dokumentumokban szereplő helyesírás szerint kerültek szerepeltetésre.

¹⁷ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676 23.o. (1958. augusztus 1.)

¹⁸ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 117.o. (1965. március 23.)

tartótisztje. Jellemzésében azt írták róla, hogy az írásbeli munkát ugyan határozottan utálja, de „*jól tud hazudni*” és „*kommunistaellenes beállítottságú*”, amely tulajdonságai összességében alkalmassá tették őt a hálózati munkára. Személyes tulajdonságaira vonatkozólag kiemelték, hogy „*rettenetesen lusta, nagyon sokat alszik, igen sokat eszik, de csak finom dolgokat, úgy sültketet, mind édességet.*”¹⁹ Barátja, Oskovics László ugyanakkor úgy jellemezte őt, hogy „*szeszest italt mértékletesen fogyasztott, nőekkel nem igen foglalkozott, káros szenvedélyei nem voltak, egyedül a cigány zenét szerette nagyon.*”²⁰ Egy hedonista ember képe rajzolódik ki előttünk, akit azonban sokrétű nyelvismerete, kapcsolati köre és anyagi motiválhatósága alkalmassá tett az ügynöki munkára.

Az állambiztonság feltételezése szerint – disszidálása után – alapos volt a gyanú arra, hogy a nyugat-német hírszerző szolgálat részére végzendő kémtevékenységén túl hódmezővásárhelyi ismeretségi köréből a Gehlen részére beszerzéseket hajtott végre. Gyanúként fogalmazták meg továbbá vele szemben azt is, hogy amennyiben illegálisan kapott feladattal Magyarországon jár, vagy járt, volt vásárhelyi ismeretségi köréből próbál(t) meg támogatást szerezni. Mindezek alapján Habram volt kapcsolati köréből szükségesnek ítélték ügynöki beszerzéseket végrehajtani, illetve a meglévő ügynökség tagjai közül olyan személyt abba bevezetni, amely alkalmas lehet a Habrammal történő kapcsolat felvételére és – kombináció segítségével – „*hazacsalásának*” előkészítésére.²¹

Gehlen – a nyugat-német hírszerző szolgálat

Mielőtt azonban rátérnénk az állambiztonsági feldolgozó munka részleteinek bemutatására vessünk egy pillantást arra a szervezetre, melynek állítólagos ügynökeként Habram hírszerzői tevékenységet végzett. A Gehlen elnevezésű hírszerző szolgálatot – az NSZK Szövetségi Hírszerző Szolgálat²² – jogelődjét az amerikaiak hozták létre 1946 júniusában. Megalakításában az a Reinhard Gehlen vezérőrnagy játszott meghatározó szerepet, aki 1942 és 1945 között a német szárazföldi csapatok vezérkarának Idegen Keleti Hadseregek²³ elnevezésű osztályát vezette. Gehlen a háború után – számos egykori munkatársával együtt – az amerikaiak szolgálatába szegődött.²⁴ Az együttműködés kezdetén, a birtokában lévő katonai hírszerzési anyagokat, köztük a külföldi német ügynökök névjegyzékét az USA hírszerző szerveinek rendelkezésére bocsátotta. Az amerikaiak azzal bízták meg Gehlent, hogy Ausztriában, majd Németország amerikai megszállási zónájában, valamint később az NSZK-ban építsen ki egy a Szovjetunió és a többi szocialista országok ellen működő hírszerző szervezetet.

Gehlen szervezete 1955-ig illegalitásban dolgozott, szervei különböző fedőelnevezés alatt Nyugat-Németország és Ausztria területén működtek. A szervezet eddig az időpontig az egyes szervekhez delegált amerikai összekötő tiszteken keresztül az USA hírszerző szervezeteinek irányítása alatt állt, így működési költségeit is az amerikaiak fedezték. Éves költségvetése 1955 és 1958 között évi 3-3.5 millió USD között mozgott. 1955-ben

¹⁹ Visnyei feljegyzésében részletes leírás olvasható Habram beszerzésének körülményeire, emberi és szakmai tulajdonságaira, valamint baráti körére vonatkozólag. Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 135-137.o. (d.n.) Megjegyzés: A BM Politikai Nyomozó Főosztályának II/2-j. /vidéki/ alosztálya, az 1957. augusztus 18-i állománytábla szerint 13 fővel működött. In.: MOL XIX-B-1-au-27-286/57 táblázat.

²⁰ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentése. ÁBTL 3.1.5. O-12676 23.o. (1958. augusztus 1.)

²¹ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített javaslat. ÁBTL 3.1.5. O-12676 16.o. (1958. május 29.)

²² Bundesnachrichtendienst /BND/.

²³ Fremde Heere Ost.

²⁴ Visnyei Sándor önvallomása ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 41/10.o. (d.n.)

Németország nyugati fele visszanyerte függetlenségét és ezért a szervezet működésében is változás következett be. Ekkor alakult meg a Szövetségi Hírszerző Szolgálat, melynek vezetője a Miniszterelnöki Hivatal²⁵ egyik államtitkára lett. Gehlent 1955-ben ezen államtitkár helyettesévé, ezáltal a hírszerző szervezet operatív vezetőjévé nevezték ki, melynek 1956-ban 1 200 fő állt az alkalmazásában.²⁶ Ahogy látjuk tehát, akik eddig Gehlennek dolgozott, lényegében az amerikai hírszerző szolgálat számára végzett hírszerzési feladatokat.

A Gehlennek 1955-ig Salzburgban, a BND-nek 1955 nyarától pedig Nyugat-Németországban – az osztrák határtól 3-4 kilométerre fekvő – Bad-Reichenhallban működött az a központja, amelyhez a Magyarország ellen dolgozó rezidentura is tartozott.²⁷ A többségében osztrák – részben volt magyar – állampolgárokból álló rezidenturának az osztrák államszerződés megkötéséig az Ausztria területén állomásozó szovjet csapatokra vonatkozó hírszerzési feladatok ellátása volt a fő feladata. E mellett Magyarország irányába is intenzív információszerező tevékenységet végeztek. Vezetője Hans Hubert volt, aki az '56-os Forradalom és Szabadságharc idején személyesen is részt vett a Magyarországgal szembeni felderítésben. A magyar rezidentura törzsgárdája volt VKF/2-es tisztekből állt, akik az ország szovjet megszállását követően menekültek nyugatra.²⁸ A Gehlen 1948-tól legalább két magyar csoportot foglalkoztatott, amelyek közül az egyiket Kollényi György²⁹, a másikat pedig Kapitánffy Albin³⁰ vezette.

A Gehlen és a későbbi jogutód szervezet, a BND vonatkozásában 1956-ig gyakorlatilag egyetlen ügy sem került napvilágra. Mindez annak ellenére történt, hogy Kollényi és köre az ÁVH egyik kiemelt célpontjának számított. 1956. december 9-én azonban egy operatív kombinációnak köszönhetően sikerült magyar területre csalni Visnyei Sándort³¹, a Kollényi-csoport egyik legmeghatározóbb tagját. Visnyei ekkor már több mint egy hónapja folyamatosan keresett kapcsolatot a nyugati határszakaszon élőkkel. Visnyei határőrökkel is beszédbe elegyedett, akik közül egy személy beszerzését is megkísérelte. Az illető azonban parancsnokainak jelentette a kísérletet, és a következő találkozón Visnyeit magyar területre

---

²⁵ Bundeskanzleramt.

²⁶ Ezen létszámba a beszervezett ügynökök és az alkalmi munkát végző személyek nem voltak beleszámítva.

²⁷ Visnyei Sándor információi szerint e központ vezetője egy volt SS ezredes volt, akit beosztottai „Chef” fedőnéven ismertek. Helyettese egy „Karl” fedőnevű bajor származású, korábban valószínűleg hírszerzői területen dolgozó tiszt volt.

²⁸ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 180.o. (1965. március 23.)

²⁹ Kollényi /1934-ig Kolling/ György (1905-1992) vezérkari tiszt. 1905. június 13-án született Perjámos községben, anyja neve Echling Mária. 1940 és 1942 között a VKF-2 osztályon a román, jugoszláv és csehszlovák vonalon dolgozó szabotázs csoport vezetője volt. 1942 folyamán a 2. hadsereghez volt kirendelve. 1943. március 15-től a háború végéig zágrábi katonai attasé. 1946-tól 1947 végéig a kellerbergi tábor parancsnoka, melyet követően az USA totális elhárítást végző titkosszolgálati szervezetének /Counter-Intelligence Corps – CIC, a CIA elődszervezete/, 1950-től pedig a Gehlen magyar csoportjának vezetője volt. Kollényi csoportjáról – amely legalább negyedszázadon keresztül működött – lényegesen több adattal rendelkezünk, de esetében sem tudjuk, mettől-meddig állt a BND szolgálatában. A magyar hírszerzésnek 1947 októberétől keletkezett adata arra, hogy hírszerző tevékenységet végez – ekkor még a CIC javára. ÁBTL A-2128/118., valamint In.: Ungváry Krisztián: „Játszma” és „tanulmányozás.” Az állambiztonság és a Bundesnachrichtendienst. /kézirat/ Megjegyzés: Köszönet Ungváry Krisztiánnak, hogy a BND és a magyar titkosszolgálat kapcsolatáról szóló kéziratát rendelkezésemre bocsátotta.

³⁰ Kapitánffy /Kratzer/ Albin (1908-1979). 1944. június 15-e és 1944. október 16-a között Vörös János honvéd vezérkar főnök szárnysegédje volt. A háború végéig a II. hadtest vezérkari főnökeként tevékenykedett. 1945 után távollétében lefokozták és a honvédségből kizárták. In.: UNGVÁRY: *i.m.*

³¹ Visnyei Sándor 1917. május 25-én született Felsőmihályfalván. Édesanyja leánykori neve Kollavits Margit Gizella. 1944-ben tsz.psz. főhadnagy. 1945 után tovább szolgált és belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1948-ban az USA segítségével nyugatra szökött. 1949 és 1953 között a BND kiképző és beszerző, majd 1956-ig kihallgató tisztje volt. Az '56-os Forradalom és Szabadságharc ideje alatt hírszerzési feladatokkal Magyarországra küldték. O-8-130/9. Gehlen hírszerző szervek iratai.

csalták. A találkozó során az egyik határőr – aki egyébként bokszoló volt – leütötte Visnyeit, akit ezt követően az ÁVH³² letartóztatott.³³ Az államvédelem Visnyei vallomásából és egy másik BND ügynök, Iliás Károly³⁴ kihallgatásából keletkezett adatok alapján visszamenőlegesen igen aktív BND tevékenységet rekonstruált, amely kémtevékenységet addig elsősorban brit és amerikai szerveknek tulajdonítottak.

A hajtóvadászat megindul

Térjünk most vissza Habram Nándorhoz, akinek személye úgy került az állambiztonság látókörébe, hogy neve – mint Gehlen-ügynök – Visnyei Sándor vallomásában számos helyen felbukkant.³⁵ Ennek eredményeként 1958. május 29-én elrendelték a körözését.³⁶ Ezt követően kezdték el Magyarországon elő kapcsolatainak sürgős feldolgozását és összes addigi lakóhelyének és rokoni környezetének részletes környezettanulmányozását is. Ezek célja magyarországi kapcsolati körének és információs hátterének beazonosítása volt.³⁷ A titkos információgyűjtés eredménye alapján elkészített állambiztonsági intézkedési terv elsősorban arra vonatkozólag határozott meg feladatokat, hogy megállapítsák Habram korábbi szállásadóival való kapcsolatát.³⁸ A munka sikeres és hatékony elvégezhetősége érdekében hálózati személyek alkalmazását is szükségesnek tartották. Ennek részeként hajtotta végre a hódmezővásárhelyi politikai kirendeltség „Swarc”³⁹ fedőnevű ügynökének Fehér Ferenc környezetébe való bevezetését. Az ügynök feladata a célszemély ellenőrzése volt. A „Bérces”⁴⁰ fedőnevű ügynök részére – aki az ügyben korábban már látott el feladatokat – szintén feladattervet dolgoztak ki.⁴¹ A későbbiekben az ügy felderítésében a legfontosabb

---

³² Államvédelmi Hatóság.

³³ Visnyei feltehetően azért cserébe, hogy nem végzik ki, mindent elmondott a Gehlen tevékenységéről. Később arra is hajlandó volt, hogy a nyilvánosság elé lépjen. A Népszabadság 1957. január 27-i („Amerikai kém sajtótájékoztatója a Rendőrkapitányságon”) és július 18-i („Imperialista kémek és ügynökök a magyar néphatalom ellen”) cikkeiben részletesen ismertette a Kollényi-csoportról szerzett adatokat. Az írások azt a hamis állítást is tartalmazták, hogy a csoport részt vett a forradalom kirombantásában és fegyvereket szállított a „felkelőknek.” In.: UNGVÁRY: *i.m.*

³⁴ Iliás Károly 1931. november 3-án született, anyja neve Horváth Anna. Vizsgálati dossziéja a Levéltárban V-143494 jelzeten található.

³⁵ Habram mellett egy másik személy, a makói illetőségű Ladányi Sándorral kapcsolatosan is felmerült annak gyanúja, hogy a Gehlen részére tippkutató illetve hírszerző tevékenységet végez. Ladányi János 1899. július 24-én született Makón. Az ő elfogására vonatkozólag sem rendelkezünk információkkal. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának levele a BM Városi és Járási Kapitányság vezetőjének. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 42.o. (1958. március 13.)

³⁶ A körözés elrendelését Lichtenstein József r. főhadnagy, alosztályvezető egyetértésével Markos Tibor r. főhadnagy írta alá. A dokumentumon szerepel még Kelemen Miklós főkapitány és – olvashatlan névvel – a Csongrád megyei főügyész aláírása is. ÁBTL 3.1.5. O-12676 17.o. (1958. május 29.)

³⁷ A Konrád György r. őrnagy, alosztályvezető és Hazai Jenő r. ezredes osztályvezető aláírásával a BM II/2-j. alosztálya részéről a BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának írt levél röviden összegzi az ügy addigi ismereteit, melynek részeként néhány életrajzi kiegészítést tesz a körözött személyére. A BM II/2-j. alosztály vezetőjének, Konrád Árpád r. őrnagy és Hazai Jenő r. ezredes osztályvezető által aláírt levél a BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó osztályának vezetőjéhez. ÁBTL 3.1.5. O-12676 18.o. (1958. május 12.)

³⁸ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya által készített intézkedési terv Balog Ernő, Fehér Miklós és Oskovics László személyének megfigyelésén túl feladatot határozott meg Fehér első feleségének kihallgatására vonatkozólag is. ÁBTL 3.1.5. O-12676 22.o. (1958. szeptember 5.)

³⁹ A „Swarc” fedőnevű ügynököt a Levéltár „nincs ilyen fedőnév a hálózati nyilvántartásban” megjegyzéssel nem tudta azonosítani.

⁴⁰ A „Bérces” fedőnevű ügynököt a Levéltár „nincs ilyen fedőnév a hálózati nyilvántartásban” megjegyzéssel nem tudta azonosítani.

⁴¹ A feladatterv pontos ismertetését a BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya által készített intézkedési terv nem tartalmazza. ÁBTL 3.1.5. O-12676 22.o. (1958. szeptember 5.) A „Bérces” fn. ügynök munka dossziéjában található 1958. június 9-én, valamint június 20-án kelt jelentéséből tudhatjuk,

szerepet Oskovics László játszott. Az állambiztonság Oskovics priorálását követően azt állapította, hogy az ÁVH korábban „Orsó” fedőnéven hálózati személyként alkalmazta.⁴² Az aktuális helyzetben beszervezését megerősítették, és felhasználva vele szemben, hogy a kémkedési ügyben feljelentési kötelezettségének nem tett eleget újból együttműködésre kényszerítették. Tevékenységét a későbbiekben részletesen fogjuk bemutatni.

Illegális kémtevékenység Magyarországon

Habram első magyarországi útjára 1952 október-november hónapban került sor.⁴³ Ennek során egy pár napot régi vásárhelyi ismerősénél Váradi Tibornál,⁴⁴ majd további egy éjszakát Simonffy Györgynél⁴⁵ töltött. Simonffyval a Nyugati Pályaudvaron futott össze. Miután kölcsönösen észrevették egymást, Habram „*a fejével félreérthetetlenül intett [...], hogy ne menjek oda hozzá, hanem menjek utána.*”⁴⁶ Találkozásukat követően Simonffy Veres Pálné utca 10. szám alatti lakására mentek. Az estét különböző szórakozóhelyeken töltötték, így megfordultak a Kárpátia és a Korzó Étteremben, valamint a Váczi utcában található Kedves Cukrászdában is.⁴⁷ A találkozás alkalmával Habram politikai és gazdasági jellegű információkat kért Simonffytól. Az estét követő napon Habram Kecskemétre utazott, ahol a város katonai repülőterének lefényképezése volt a célja. Simonffy a váratlan találkozás részleteit hódmezővásárhelyi barátainak is elmesélte. Így szerzett az esetről tudomást Török

---

hogy feladata – az állambiztonság által feldolgozás alá volt – Fehér Miklós személyére vonatkozó információgyűjtés volt, melynek – a jelentés operatív értékelése szerint – eredményesen eleget is tett. *U.o.* 41.o., illetve *U.o.* 49.o. Az ügynök Levéltárban található M-16944 számú munka dossziéját ugyan csak 1958 májusában nyitották, első jelentésében ugyanakkor az szerepel, hogy „*huzamosabb idő óta konkrétan foglalkoztatva van társadalmi tulajdon elleni osztály részére.*” A dosszié más helyén is (pl.: a Simonffy Ferencre vonatkozó 1958. augusztus 13-i jelentésben) utalást találhatunk az ügynök tevékenységének előzményére, amelyből arra lehet következtetni, hogy az állambiztonság már 1956 előtt is foglalkoztathatta. Anyagai ugyanakkor valószínűsíthető módon az '56-os Forradalom és Szabadságharc ideje alatt – sok más személyéhez hasonlóan – megsemmisülhettek. Értékelése szerint jelentései igen hasznos segítséget nyújtottak az állambiztonság tevékenységéhez. A „*Bérces*” fn. hálózati személy jelentése. BM Csongrád megyei RFK Politikai Nyomozó Osztály. ÁBTL 2.1.2. M-16944 (1958. május 10.) 38.o., valamint 73.o.

⁴² Beszervezésére 1957-ben került sor – „*ellenforradalmi*” tevékenysége alapján keletkezett – terhelő, kompromittáló adatok alapján. ÁBTL 3.1.5. O-12676 112.o. (1959. május 28.) Az ügy kidolgozása során a meghatározott intézkedések között szerepelt Oskovics László irattárba helyezett B-dossziéjának lekérése, és őszinteségére vonatkozólag az utolsó vele kapcsolatot tartó operatív tiszt megkérdezése. Mindez már a reaktiválás előkészítésének jegyében történt. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentése. ÁBTL 3.1.5. O-12676 27-28.o. (1958. szeptember 5.)

⁴³ Simonffy utal arra is, hogy Habramnak nem az 1952 október-novemberi útja volt az első illegális magyarországi tartózkodása. Ez az információ azonban a későbbiekben nem bizonyosodott be. Simonffy György és Török Sándor szembesítési jegyzőkönyve. BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített dokumentum. ÁBTL 3.1.5. O-12676 198.o. (1960. június 9.)

⁴⁴ Oskovicsnak a Váradi-Habram találkozóra vonatkozó információi, az ekkor Budapesten főiskolára járó Török Sándor hódmezővásárhelyi lakostól származtak. Ebből tudható meg, hogy Váradi Budapesten a Középület Tervező Vállalatnál dolgozott, és egy véletlen kapcsán találkozott Habrammal, aki ezt követően néhány napig nála lakott. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentése. ÁBTL 3.1.5. O-12676 27.o. (1958. szeptember 5.)

⁴⁵ Simonffy /Scheirich/ György neve – ahogy édesapjának és testvérének a neve is – az állambiztonsági iratokban különböző írásmódokban szerepel, úgy mint: Simonffy, Simonfy, illetve Simonfi. A tanulmányban tudatosan és következetesen a Simonffy névváltozat került szerepeltetésre.

⁴⁶ Jegyzőkönyv SIMONFFY /Scheirich/ György kihallgatásáról. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 190.o. (1960. június 8.)

⁴⁷ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 169.o. (1958. február 1.), valamint Jegyzőkönyv SIMONFFY /Scheirich/ György kihallgatásáról. A cukrászdában Habram az egyik ott dolgozó és neki tetsző hölgytől szerelmet szeretett volna vásárolni. Szándéka azonban sikertelen maradt. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 190.o. (1960. június 8.)

Sándor és Faragó János is. Simonffy egyik későbbi kihallgatási jegyzőkönyvéből tudhatjuk meg, hogy „konkrétan ugyan nem nevezte meg, hogy kémkedés, vagy hírszerzés céljából tartózkodott itt, de barátaimmal együtt valamennyien éreztük, hogy Habram illegális útja nem egy köztudott dolog [volt].”⁴⁸

Habram Nándor második útjára 1953 februárjában került sor. Simonffy György⁴⁹ Kinizsi utca 33. szám alatti lakásában az egykori vásárhelyiek rendszeren összejártak. Ez alkalommal a Habrammal kiegészülő Simonffy, Faragó János⁵⁰ és Török Sándor⁵¹-féle társaság rövid römizést követően a Zöldfa Vendéglőbe vette az irányt.⁵² A közös szórakozás alkalmával Habram feladatának elvégzésére is figyelmet fordított. Az este egy alkalmas pillanatában arra kérte a jelenlévőket, hogy „amennyiben katonai alakulatok elhelyezkedéséről, lőszer raktárról, vagy repülőtérről tudnak, azt neki mondják el.” Habram egy igazolványt is mutatott nekik, amely szerint ő a pécsi börgyár dolgozója, és jelenleg szabadságát tölti. Volt még nála egy ingatlan bejelentő lap is, melyen állandó lakcíme volt feltüntetve.⁵³ A társaság tagjai számára nyilvánvaló volt, hogy Habram iratai nem eredetiek, s hogy illegálisan tartózkodik Magyarországon. Itteni jelenlétét az állambiztonság számára több körülmény is gyanússá tett. Az egyik, hogy Habram barátaival azt közölte, hogy „nyugatról szökött vissza Magyarországra azzal a feladattal, hogy itt bizonyos adatokat gyűjtsön.”⁵⁴ A másik, hogy kifejezetten megkérte a társaság tagjait, hogy a találkozásuk tényéről senkinek se

⁴⁸ Simonffy György és Török Sándor szembesítési jegyzőkönyve. BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 198.o. (1960. június 9.) Megjegyzendő, hogy Török Sándor a kihallgatás során határozottan cáfolta, hogy akár Simonffy, akár már részéről információval rendelkezett volna arról, hogy Habram „bizonyos feladatok végzése céljából jött illegálisan haza.” U.o. 199.

⁴⁹ Simonffy György személyének és tevékenységének részletes bemutatására a tanulmány egy későbbi fejezetében teszünk kísérletet.

⁵⁰ Faragó János (An.: Lázár Margit) 1931. május 1-én született Hódmezővásárhelyen. Apja a hódmezővásárhelyi rendőrkapitányságon teljesített szolgálatot, majd a városi mérleggyárban dolgozott irodai munkakörben. Később „racionalizáltak” (vagyis elbocsátották) és Budapestre került, ahol segéd munkásként dolgozott. Faragó közgazdaságtudományi egyetemet végzett. Tanulmányainak befejezését követően először Szegeden helyezkedett el, majd az Országos Nyugdíj Intézetnél állást. 1959-ben a Honvédelmi Minisztérium Pénzügyi Ellenőrzési Osztályán dolgozott. Az állambiztonság által készített jellemzése szerint „nagyon jól öltözködik és költséges életmódot folytat.” A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jellemzés. ÁBTL 3.1.5. O-12676 96-97.o. (1959. április 22.) A „Komoly” fn. hálózati személy 1963. március 17-én kelt jelentése szerint munkahelye ekkor a Pálma Gumigyár volt, ahol bérelszámolási osztályvezető volt. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 84.o. (1963. március 17.)

⁵¹ Török Sándor (An.: Marosi Lídia) 1932. február 14-én született Hódmezővásárhelyen, munkás családban. Apja ács és borbély szakmát tanult, 1945 után évekig a hódmezővásárhelyi rendőrségen, mint nyomozó teljesített szolgálatot. Édesanyja a vásárhelyi majolika gyárban dolgozott, mint fizikai munkás. Fiuk a középiskolát Vásárhelyen a közgazdasági technikumban végezte 1949-ben. Ez időben került közelebbi kapcsolatba vízipólóval, és lett a vízilabda csapat aktív tagja. A vásárhelyi éveket követően a Budapesti Testnevelési Főiskolára került, ahol 1954-ben végzett. Ezt követően a Csongrád Megyei Tanács TSB-hez került, mint sportszervező, ahol az Úszó- és Vízilabda Társadalmi Szövetség elnöke volt. Innen – átszervezést követően – a Tarján utcai iskolához került testnevelő tanárnak. Később, mint úszó és vízilabdaedző működött a H. Bástya, a MÁV-HMTE, a H. Medosz, és a HVSE sportegyesületeknél. 1954-ben nősült, és vette feleségül Kóczó Évát. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés, az „Orsó” és „Bérces” fn. hálózati személyek jelentései alapján. ÁBTL O-12676 47.o. (1958. október 24.), valamint ÁBTL 3.1.5. O-12676 94-95.o. (1959. április 20.)

⁵² Faragó rendőrségi kihallgatásában azt vallotta, hogy egyedül érkezett Simonffy lakására és onnan egyedül is távozott. Elmondta továbbá, hogy jelenlétében Habram semmilyen illegális tevékenységére nem történt utalás, s hogy csak arra emlékszik, hogy azt kérte tőlük, hogy találkozásukról ne beszéljenek senkinek, mivel „illegálisan tartózkodik Magyarországon.” Jegyzőkönyv Faragó kihallgatásáról. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály dokumentum. ÁBTL 3.1.5. O-12676 246.o. (1960. június 23.)

⁵³ Habram budapesti felbukkanása meglepte a társaságot, akik korábban Oskovics információi alapján úgy tudták, hogy külföldön van. Habram az ezzel kapcsolatosan feltehető kérdésekre azt válaszolta, hogy Pécsen lakik és a Pécsi Börgyár dolgozója. Török Sándor kihallgatási jegyzőkönyve. BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 230.o. (1960. június 9.)

⁵⁴ U.o. 190.o.

beszéljenek.⁵⁵ A harmadik pedig a jelenlévőknek címzett, nem is túl burkolt célzás, illetve kérés, amelynek révén – józan ésszel végiggondolva – nem nagyon juthattak más következtetésre, minthogy Habram hírszerzői tevékenységet végez Magyarországon. Az állambiztonság a nyomozás során elrendelt kihallgatások, szembesítések és ügynöki jelentések formájában még sokszor leírta a társaság tagjaival a Habrammal való találkozások részleteit. Az egyik ilyen alkalom során Simonffy arról tett említést, hogy Habram „felajánlotta, hogy bármikor ki tud vinni akár engem, akár mást is”⁵⁶ az országból nyugatra. Mindez még tovább erősítette az állambiztonsági szervek Habrammal kapcsolatos gyanúját.

A társaság összetétele meglehetősen esetleges volt. Az őket összekötő egyetlen közös vásárhelyi barátságuk volt. Simonffy György személye azért lehetett érdekes Habram számára, mert ekkor a Ferihegyi Repülőtér szállítási vezetőjeként tevékenykedett, amely joggal válthatta ki a külföldi hírszerző szervek érdeklődését. Török hírszerzési képességei – egyetemi hallgató révén – sokkal korlátozottabbak voltak. Motiválhatósága ugyanakkor könnyebbnek látszott, mivel Budapesten diákként szűkös anyagi lehetőségek között élt, így nagyobb mértékben hathatott rá Habram nagyvonalú magatartása. Török szerepe az ügyben később azonban elhanyagoltatónak vált, mivel az állambiztonság úgy értékelte, hogy csak átmenetileg került Habram befolyása alá. Az állambiztonság értékelése szerint későbbi pályája, illetve életútja – minthogy a forradalom idején „nem exponálta” magát – arra engedett következtetni, hogy „beilleszkedett a népi demokratikus rendszerbe.”⁵⁷ Mindezek ellenére személyét a későbbi gyanúsítottak köréből az állambiztonság nem zárta ki.⁵⁸ A felsorolt személyek közül talán Faragó volt az, aki leginkább felkelthette Habram érdeklődését. A Honvédelmi Minisztérium Pénzügyi Ellenőrzési Osztályán dolgozó Faragó bejáratos volt a hazai katonai objektumokba, így könnyedén szerezhetett meg katonai titkokat. Azon túl tehát, hogy lehetősége volt a Magyar Néphadsereg tiszti karát tartalmazó lajstrom megszerzésére, a Néphadsereg pénzügyi bázisán keresztül a fejlesztésekre vonatkozólag is képes volt adatokat szerezni. Mindennek figyelembevételével szervezte meg az állambiztonság Faragó operatív figyelését. Ügynökjelentések számolnak be arról, hogy Faragó vidéki ellenőrzései alkalmával fokozott érdeklődést mutatott a szovjet alakulatok elhelyezkedésére⁵⁹, és a katonai objektumok technikai felszerelésére vonatkozólag. Ezen ellenőrzések alkalmával lehetőségeihez mérten mindig megnézte az új gépeket és

---

⁵⁵ U.o. 191.o., valamint Jegyzőkönyv Török Sándor kihallgatásáról. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 230.o. (1960. június 8.) A szembesítési jegyzőkönyvekben az olvasható, hogy Habram kérését a katonai objektumokra vonatkozólag Simonffyn kívül senki nem ismerte el. Ebből arra lehet következtetni, hogy Habram ezt vagy csak Simonffytól kérte, vagy – ahogyan a jegyzőkönyvek is utalnak rá – a többi kihallgatott személy ezzel összefüggésben a kihallgatásuk és szembesítésük során „nem volt őszinte.” Habram látogatásáról közvetett tudomással rendelkeztek még Zalka András, Sasvári László, Váradai Tibor és Szabó Lajos is. Jelentés Simonffy György és társai ügyében. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 259.o. (1960. június 25.)

⁵⁶ A „Komoly” fn. hálózati személy jelentése. BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 48.o. (1962. október 23.)

⁵⁷ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 130.o. (1959. augusztus 11.)

⁵⁸ Az állambiztonság terve az volt Törökkel, hogy az 1959. évi katonai szolgálatra történő behívása alkalmával – egyeztetve a katonai elhárítással – őrizetbe veszik, és több hónapos kihallgatás alá vonják, elsősorban Habram kapcsolati körének alaposabb feltérképezése céljából. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 130-131.o. (1959. augusztus 11.) Törököt később – Simonffyhoz és Faragóhoz hasonlóan – meg is vádolták, amelyről a későbbiekben lesz szó.

⁵⁹ Egy alkalommal Faragó, a megfigyelésére szintén ráállított „Húsvéti” fn. ügynöktől kérdezte meg, hogy Pápán vannak-e szovjet alakulatok? A BM II/1-a.alosztály jelentése ÁBTL 3.1.5. O-12676 107-108.o. (1959. május 6.)

berendezéseket.⁶⁰ Faragó mindezek alapján joggal keltette fel az állambiztonság fokozottabb érdeklődését, melynek eredményeként – kombinációval – környezetébe egy női ügynök bevezetését határozták el. Néhány találkozást követően azonban Faragó minden kapcsolatot megszakított a hölgyel, akiről – a szintén megfigyelésére ráállított – „Húsvéti”⁶¹ fedőnevű hálózati személynek azt mondta, hogy „*jobb ezzel a nővel nem találkozni, [mivel] nem akar lebukni.*”⁶² Hogy ez mit jelentett, és Faragó mire gondolt pontosan az az iratokból nem derül ki. Annyit azonban mindenféleképpen kiolvashatunk belőle, hogy Faragó az ismeretlen személyekkel történő kapcsolat tartásban fokozott óvatossággal járt el.⁶³ Arra azonban, hogy bármilyen katonai titkot Habram részére átadott volna nem keletkezett adat.

Ügynökök, kémek és titkosszolgálati játszmák

A találkozóról készített jelentések alapján megkezdődött a Habrammal kapcsolatban álló személyek adatainak beszerzése és priorálása. Ennek részeként elrendelték Váradi és Faragó leveleinek ellenőrzését, valamint konspirált környezettanulmányozását. Kombináció került továbbá kidolgozásra – az ekkor már „ügynökiink”-nek nevezett – Oskovics Budapestre történő felutaztatására, melynek célja a Faragóval történő találkozás volt.⁶⁴ A kombinációhoz azt a lehetőséget használták fel, hogy Oskovics 1958 augusztusában egy P-70-es típusú gépkocsira⁶⁵ vonatkozó igénylést adott le. Az ügynököt a találkozásra vonatkozólag részletesen eligazították. Meghatározták számára azt is, hogy a beszélgetés során milyen témákat és kérdéseket kell majd felvetnie. Ennek kapcsán kellett Faragót arra emlékeztetnie, hogy „*jelenleg Hódmezővásárhelyen eléggé gyenge a vízilabda csapat, azzal szemben, [...] amikor ők még vízilabdáztak.*”⁶⁶ A régi vízilabda-élmények felelevenítése kapcsán kellett Habram nevét szóba hoznia, hogy milyen jó kapus volt, s „*talán már a válogatott kapusa lenne, ha akkor nem megy ki.*”⁶⁷ Az ügynök fő feladata annak kiderítése volt, hogy Habram mely következő időpontban lesz újra Budapesten, illetve hogy milyen külföldi címen érhető el? Az utazást követően az ügynök jelentésben számolt be annak eredményeiről. Habram személyére és elérhetőségére vonatkozólag azonban nem sikerült információkat szereznie. A feladatszabás alapján személyét ugyan többször szóba hozta, de Faragó azokra érdemben nem reagált. Az állambiztonság a sikertelenség okát abban látta, hogy az ügynök nem volt kellőképpen „*bátor és kezdeményező.*”⁶⁸ A találkozó megismételhetősége érdekében terv született arról, hogy Faragót – pénzügyi ellenőrzés elvégzésének céljából – a vásárhelyi laktanyába fogják küldetni, így újból lehetőségük lesz találkozni.⁶⁹ Ennek eredményét ugyan

⁶⁰ A BM II/1-a. alosztály jelentése ÁBTL 3.1.5. O-12676 107-108.o. (1959. május 6.)

⁶¹ A „Húsvéti” fedőnevű ügynököt a Levéltár „*nincs ilyen fedőnév a hálózati nyilvántartásban*” megjegyzéssel nem tudta azonosítani.

⁶² U.o. 108.o.

⁶³ A Faragó környezetébe bevezetett ügynök a „Gál Judit” fedőnevű hálózati személy volt. BM II/1.Oszt.a.alo. ÁBTL 3.1.5. O-12676 168.o. (1960. február 22.). Az ügynököt a Levéltár „*nincs ilyen fedőnév a hálózati nyilvántartásban*” megjegyzéssel nem tudta azonosítani.

⁶⁴ Feladatul kapta továbbá, hogy Habram lakcímének megszerzése céljából vegye fel a kapcsolatot a Hódmezővásárhelyen élő Törökkel és Simonffyval is. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített, a II/2. Osztály Kutató Alosztályával történt személyes konzultációt követő jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676 29-30.o. (1958. szeptember 23.)

⁶⁵ Az NDK autópárnák – az 1955 és 1959 között időszakban – első nagyobb szériában Drezdában készült műanyag karosszériás személyautója.

⁶⁶ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített kombinációs terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 38.o. (1958. október 15.)

⁶⁷ U.o. 38.o.

⁶⁸ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített operatív terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 54.o. (1958. november 11.)

⁶⁹ Az „Orsó” fn. hálózati személy jelentése részletesen beszámol Faragó családi állapotáról, munkahelyi viszonyairól és anyagi helyzetéről. ÁBTL 3.1.5. O-12676 47-48.o. (1958. október 23.)

nem ismerjük, de sikertelenségét abból is feltételezhetjük, hogy az „Orsó” fedőnevű hálózati személyt az állambiztonság 1958. novemberében újból Pestre küldte.⁷⁰ „Orsó” a létrejött találkozó során ismételten többszöri kísérletet tett, hogy a közös vízilabdázó múltat szóba hozva információkat szerezzen Habramról. Faragó azonban nem árult el ilyeneket, sőt egy szó szerint idézett beszélgetés-részlet alapján kitűnik, hogy Faragó rendkívüli figyelemmel volt környezetére, és ha ott gyanús, rendőrként viselkedő személyt látott, úgy arra beszélgető partnerét is figyelmeztette.⁷¹ Mindezek alapján az információközlés elmaradása inkább tudatos magatartásvonalnak, mind az objektív ismeretek hiányának tűnik, bár ennek bizonyosságára a későbbiekben sem találunk pontosabb utalást. Válaszokat tehát sem ezen alkalommal, sem pedig a későbbiekben nem sikerült Faragótól szerezni, így ez a vonal – többszöri kísérletre is – zsákutcának bizonyult.⁷²

Az állambiztonságnak a Habram személyéhez vezető utat más irányban kellett keresnie. Értékelve a körülötte kialakult személyi kört, erre leginkább Simonffy György Bécsben élő testvére, Simonffy Ferenc látszott a legalkalmasabbnak.⁷³

Egy volt csendőrtiszt az amerikaiak szolgálatában

Állambiztonsági iratokat olvasva gyakran juthatunk arra a következtetésre, hogy egy adott feladat végrehajtása során, a megszerzett információk eredetiségének és hitelességének, valamint az ügynök őszinteségének ellenőrzése céljából az állambiztonság különböző kombinációk révén egyidejűleg és párhuzamosan több ügynököt is bevezet ugyanannak a feladatnak a végrehajtására. Ez azonban, a konspiráció szabályainak betartása miatt egy adott dossziéból nem minden esetben derül ki. Kutatói szerencse és csak idővel megszerezhető tapasztalat kell ahhoz, hogy a különböző tárgyú, de egymással összefüggő dossziék tartalmát közös rendszerbe tudjuk rendezni. Jelen esetben is ilyen összefüggésre érdemes rávilágítanunk.

Habram Nándor történetét a későbbiekben folytatva, fő gondolatmenetünk eddigi vonalától egy kissé elkanyarodva egy olyan személy kémtevékenységét szeretnénk bemutatni, amely a magyar hírszerzés eddig még meg nem írt történetében minden bizonnyal önálló fejezetet fog kiérdemelni. Az ügyben Simonffy Ferenc szerepét és jelentőségét – amely önmagában is rendkívül érdekes – az adja, hogy helyzeténél fogva közvetlen információszerzési lehetőséggel rendelkezett Habram Nándorra vonatkozólag.

Nézzük most meg közelebbről, hogy ki is volt Simonffy Ferenc. 1922. január 22-én született Hódmezővásárhelyen, anyja neve Mihály Mária volt. Fiatal éveiről keveset tudunk, arról az állambiztonsági iratok nem számolnak be túlzott részletességgel, így történetünk vele

---

⁷⁰ Az „Orsó” fn. hálózati személy jelentése részletesen beszámol a pesti útról, így bemutatja Faragó lakhatási körülményeit, az együtt töltött éjszakai szórakozásuk helyszíneit, valamint annak társaságát. ÁBTL 3.1.5. O-12676 66-67.o. (1958. november 15.)

⁷¹ Az ellenőrzés kapcsán az állambiztonság Faragó magatartására vonatkozólag azt állapította meg, hogy viselkedése gyakran ideges. „A célszemély állandóan ellenőrzi környezetét” – írják róla. „A városban gyakran tesz hosszabb utazásokat autóbuszon, villamoson és taxin minden különösebb cél nélkül.” Mindez a személy körültekintő magatartását bizonyította. Az állambiztonságnak azonban rá vonatkozólag semmilyen terhelő adatot nem sikerült szereznie. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített operatív terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 54.o. (1958. november 11.)

⁷² Az „Orsó” fn. hálózati személy jelentése beszámol be a Faragóval 1958. november 8-án Hódmezővásárhelyen történt találkozásáról, amely ugyancsak eredménytelenül zárult. ÁBTL 3.1.5. O-12676 68-69.o. (1958. november 10.)

⁷³ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya, a BM II/3. Osztály vezetőjének írt levelében azt kérte, hogy amennyiben a társszervnek tudomása van Habram és Simonffy bécsi kapcsolatáról, vagy Habramra vonatkozólag bármilyen információ áll a rendelkezésére, úgy azt a részére küldje meg. ÁBTL 3.1.5. O-12676 71.o. (1958. december 18.) Ilyen információ megküldéséről a dossziékban nem találtunk utalást.

kapcsolatos fonalát a háborús évek végével kezdenénk. 1944 márciusától Galántán, a csendőr tanzászlóalj géppuskás szakaszvezetőjeként parancsnoki beosztást töltött be. Galántáról 1945. március 30-án, a Kis-Kárpátokon keresztül az ausztriai Eichendorfba ment, ahol 1945. május 5-én amerikai hadifogságba esett. A Maily Rem Camp-i fogolytáborban tartózkodott 1946. február 28-ig, melyet követően március 8-án érkezett haza Hódmezővásárhelyre.⁷⁴ A szegedi III. számú Igazoló Bizottság részére számos személy adott Simonffy igazoló nyilatkozatot, melyek szerint nem volt fasiszta és „zsidógyűlölő”, valamint, hogy nem vett részt deportálásban és razziákban. Ennek ellenére a hódmezővásárhelyi rendőrkapitányság 1946. április 18-i véghatározatában Simonffy internálta.⁷⁵ A Belügyminisztérium 1946. szeptember 30-án – az első fokú végzést – megváltoztatva ezt „szigorú rendőrhatósági felügyelet” alá helyezésre változtatta. Ezt a rendőrség 1947. március 5-ei döntésével még fenntartotta, 1947. március 26-án kelt határozatával azonban megszüntette. Mindezek alapján azt hihetnénk, hogy Simonffy tiszta lappal indult az új rendszerben. A valóság ugyanakkor az, hogy életének ekkor kezdődött el egy új, a későbbiekre nézve meghatározó szakasza.

Simonffy Ferencet, a hódmezővásárhelyi állambiztonsági kirendeltség, mint volt csendőr hadnagyot, a „felszabadulás” után tanúsított demokráciaellenes magatartásáért – pressziós alapon – 1947 júliusában „Zsolnai Emil”⁷⁶ fedőnéven hálózati személynek szervezte be. „Zsolnai” vállalta az ÁVH részére történő ügynöki munkát, amelyet írásbeli nyilatkozattal is megerősített. Feladata a rendszerellenes személyek felkutatása volt. Az ügynök az 1947 és 1952 közötti időszakban különböző hódmezővásárhelyi személyekre vonatkozólag adott jelentéseket. Az általa adott információk alapján az ÁVH számos eljárást indított. Ennek részleteit most nem tárgyalnánk, így időben ugorjunk egy kicsit és nézzük mi történt az ügynökkel az 1952-es év folyamán? A személyére nyitott vizsgálati dossziében az olvasható, hogy Simonffy 1952. június 19-én katonai behívót kapott a Budapest, Kossuth tér 2. szám alatt székelő hadtáp alakulat parancsnokságához, ahonnan Székesfehérvárra, az ottani hadtáp alakulathoz vezényelték. Ebből a beosztásából azonban 1952. május 28-án, nyugatra szökés szándékával dezertált. Hegyeshalom közelében akarta átlépni a határt, amely közben a határőrizeti szervek letartóztatták. A Budapesti Katonai Ügyészség külföldre szökés elkövetésének kísérletével vádolta meg. A Budapesti Hadbíróóság 1952. szeptember 26-án kelt ítéletében Simonffy Ferencet 9 év börtönbüntetésre ítélte.⁷⁷ Simonffy azonban pár hónap múlva Bécsben találjuk.

Ha nem egy állambiztonsági tárgyú tanulmányt olvasnánk, akkor sem értenénk, hogyan is kerül – börtönbe vonulását követő ilyen rövid időn belül – Simonffy Ferenc Bécsbe. Mielőtt erre a kérdésre választ adnánk, egy – az eseményekkel szoros összefüggésben lévő – előzményt kell tisztáznunk. Egy Levéltárban őrzött operatív kombinációs tervből tudhatjuk meg, hogy az állambiztonság az ügynököt 1952. július 2-án illegális határátlépéssel nyugatra telepítette.⁷⁸ Ausztriában elvégzendő feladatát abban határozták meg, hogy Innsbruckban a Rumi Magyar Őrszázadon⁷⁹ keresztül épüljön be a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségébe⁸⁰

⁷⁴ Simonffy Ferenc Vizsgálati-dossziéja. ÁBTL 3.1.9 V-40717 14-23.o. (1946-1947)

⁷⁵ Ezzel egyidejűleg édesapját, dr. Simonffy Ferenc ügyvédet is internálták. Az esetről beszámol a „Vásárhely Népe” c. újság 1946. január 15-i /„Eltiltotta az ügyvédi gyakorlattól és népbíróóság elé állítja az igazoló bizottság Simonffy-Scheirich Ferencet”/, valamint január 31-ei /„Internáló táborba szállították Beliczky volt főkapitányt és Simonffy-Scheirich ügyvédet.”/ száma is.

⁷⁶ Az ügynököt a továbbiakban „Zsolnai” fedőnéven említjük.

⁷⁷ Simonffy Ferenc Vizsgálati-dossziéja. ÁBTL 3.1.9 V-40717 8-13.o. (1946-1947)

⁷⁸ Javaslat „Zsolnai Emil” kiképzésére, legendájára és szökésére. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 26-39.o. (1953. augusztus 5.)

⁷⁹ A szervezetre vonatkozólag ld. bővebben: ÁBTL 3.2.5. O-8-025 (1952-1979).

⁸⁰ Az MHBK szervezése 1948-ban indult meg. Szervezői fiatal katonatisztek, akik korábban Zákány András tanítványai voltak a Ludovika Akadémián. A szervezet vezetője – Kisbarnaki Farkas Ferencet követően – Zákány lett. Az MHBK központi vezetősége /törzse/, a négy területi helyettesből /Európa, USA, Dél-Amerika, Kanada/, az ügyvezető titkárból és az öt vezetőségi tagból állt. A szervezet központja Münchenben volt.

/MHBK/, valamint a Magyar Csendőrök Bajtársi Közösségébe /MCSBK/, amely szervezetekben felderítő munkát kellett végeznie.⁸¹

Simonffy Ausztriába érkezését követően az amerikai menekültügyi iroda Bécsben működő kihallgató részlegéhez került. Egy hónapon keresztül tartó kihallgatását követően igazolványt kapott, amellyel szabadon mozoghatott volna Ausztria amerikai megszállási övezetében. Az amerikai övezet felé vezető vonatútja során azonban egy szovjet katonai járőr igazoltatta. Mivel azonban sem oroszul, sem pedig németül nem beszélt, ezért letartóztatták, s mint magyar disszidenst Sopronba szállították, ahol átadták az ÁVH szerveinek. Simonffy Magyarországra történő visszadobását követően is vállalta a külföldi hírszerző munkát, s ezért az ÁVH újbóli telepítésére egy második kombinációs tervet dolgozott ki.

S itt térjünk vissza a történetnek ahhoz a pontjához, amikor Simonffyt „*disszidálási kísérletének*” következményeként elítélték és a Miskolci Katonai Büntető Intézetbe került. A történet ezen elemei ugyan valóságosak voltak, valódi célja azonban az ügynök második átdobásához szükséges legenda „*valóságossá tétele*” volt. „*Zsolnai*” büntetés-végrehajtási intézetből történő szökését az ÁVH minden részletre kiterjedően rendkívül alaposan tervezte meg. A börtönben gyomorgörcsökre panaszkodva sürgős orvosi segítséget kellett kérnie, melynek eredményeként fegyveres kísérettel a katonai kórházba szállították. A kórházban – amíg a fegyveres kísérő a felvételét intézte – a félemeleti fertőtlenítő helyiségéből a nyitott ablakon keresztül kellett megszöknie. Szökését követően az ÁVH gépkocsival szállította Miskolcra Budapestre, ahol egy K-lakásban⁸² pihentették, illetve készítettek fel az újabb nyugati szökésére és annak legendájára.⁸³ „*Zsolnai*” második telepítését 1953. augusztus 17-én hajtották végre. Az amerikai menekültügyi irodán kihallgatói ugyanazok voltak, akik egy évvel korábban, és készséggel elhitték neki szökésének történetét. Papírjainak megszerzését követően katonai repülővel szállították az amerikai zónában található Linzbe, ahol újbóli kihallgatását követően munkába állt. Itt találkozott Sárvári László volt csendőr főhadnaggyal, Dankó Mátyás egykori csendőr alhadnaggyal, illetve Majoros Istvánnal, az MHBK megbízottjával, akik bevonták ezen szervezet, valamint a Magyar Csendőrök Bajtársi Közösségének működésébe.⁸⁴ Az ügynök ezáltal megkezdhette feladatát.

Achtung! – az MHBK bomlasztás alatt

Tekintsük át most röviden az MHBK Ausztriában működő szervezetének, a Szent László Magyar Bajtársi Közösségnek⁸⁵ a tevékenységét, valamint az ügynök e szervezet bomlasztásában játszott szerepét. A Bajtársi Közösség működése az állambiztonság

---

Célkitűzésük volt – többek között – a „*közreműködés a magyar nemzet felszabadításáért folyó küzdelemben*”, valamint a „*magyar katonahagyományok és bajtársi összefogás ápolása*.” Taglétszámuk 1963-ban mintegy 2 000 főt számlált, melyből Ausztriában 3-400 fő aktív raggal rendelkeztek. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria I. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 6-10.o. (1960. április 25.)

⁸¹ Az információ, amely e szervezetek működése kapcsán az ÁVH-t leginkább érdekelte az volt, hogy folynak-e előkészületek egy magyar hadsereg felállításáról, tartanak-e ezen szervezetekben a részt vevő személyek részére katonai kiképzéseket, valamint, hogy milyen kapcsolatokat ápolnak a különböző országokban működő katonai szervezetekkel? „*Zsolnai Emil*” ÁBTL 4.1. A-2127/10. 9.o. (d.n.)

⁸² Konspirációs lakásban.

⁸³ A legenda – a valóságnak megfelelően – a börtönből való bravúros szabadulás volt. Az ÁVH a szökés körülményeire és az ausztriai kapcsolattartás módjára vonatkozólag az ügynököt részletesen kiképezte. Kapcsolattartója a bécsi rezidenturán dolgozó „*Szalai Imre*” fedőnevű hírszerző tiszt volt. „*Zsolnai Emil*” ÁBTL 4.1. A-2127/10. 15-22.o. A kapcsolattartó személy tényleges neve Técsi Gyula áv. főhadnagy. A BM II. Osztály jelentése. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 49.o. (1953. november 10.)

⁸⁴ „*Zsolnai*” MCSBK-val kapcsolatos tevékenységére a Levéltárban nem található dokumentum.

⁸⁵ A szervezet nevének különbözősége nem jelentett semmiféle elkülönülést az MHBK-tól, annak kizárólag az osztrák hatóságok irányába volt jelentősége. A szervezet lényegében az MHBK ausztriai főcsoportja volt.

Ausztriára összpontosuló figyelmének folyamatos központi kérdése volt. A vele szemben folytatott operatív munkát mindvégig a rendkívül aktív hálózatépítés jellemezte. Az ügynökök fő tevékenységét a szervezet központi törzsébe való beépülése jelentette. Elsődleges céljuk a szervezet hírszerzői tevékenységének felderítése, és az egyes tagok külföldi titkosszolgálatlaltal történő kapcsolatának megállapítása volt.⁸⁶

Simonffy neve a szervezetre vonatkozó állambiztonsági iratokban, 1960. április 25-én fordul elő első alkalommal. A dokumentum tanúsága szerint a szervezet 1959. június 28-án megtartott tisztújító közgyűlésén – amelyen Simonffy ülnökként is szerepel – az öt területi csoportra tagozódó szervezet felső-ausztriai tagedgyesületének vezetőjévé választották.⁸⁷ Pozíciója később részben bővült, illetve módosult, mivel az MHBK 1963. május 14-ei közgyűlését követően a szervezet második alelnöki tisztségét is betöltötte. Az ügynök tehát a Bajtársi Közösség bomlasztását meghatározó pozíciókból végezhetette.⁸⁸ Első jelentését 1961. május 31-én adta, melyben a szervezet felső-ausztriai csoportjának 93 személyből álló névjegyzékét adta át az ÁVH részére. A lista a személyek neve mellett azok családi állapotát, lakcímét és foglalkozását is tartalmazta.⁸⁹ Következő jelentéseiben a – külön szervezeti egységet képező – steyeri területen működő csoport tagjairól⁹⁰, valamint a linzi csoport szimpatizánsainak köréről⁹¹ jelentett. „Zsolnai” ugyanakkor nem csak neveket, illetve előéletre vonatkozó adatokat adott át az állambiztonságnak, hanem jelentéseiben a csoport tevékenységéről is részletesen beszámolt. „A Bajtársi közösség [...] működését abban fejté ki, hogy a magyar szellemet ápolja, a nyelvet ápolja és az ünnepeket megtartja. Politizálás a gyűléseken nem folyik, tilos is az osztrák egyesületi szabályok szerint. A Bajtársi Közösség erősen hanyatlóban van, s rövid idő múlva csak papíron lesz meg, mint ahogy már sok tartományban, Steyermark, Voralberg, stb... úgy is van”⁹² – írja egyik jelentésében. Az ügynök a szervezet bomlasztásában is meghatározó szerepet játszott. Hatékony működésének

---

⁸⁶ Jegyzőkönyv. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 216-217.o. (1963. május 11.)

⁸⁷ A szervezet országos elnöke vitéz Taby Árpád volt. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. I. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 6-10.o. (1960. április 25.) A felső-ausztriai csoport elnöke: Simonffy Ferenc, elnök-helyettes: dr. Kiss Ernő tüzér százados., ügyvezető titkár: Schreiber József, titkár: Huttora József, pénztárnok: Falus Mihály, pénztárnok-helyettes: Török Mária, ülnökök: Boda István és Sári Pál, számvizsgálók: Piszke József és dr. Hertelendi Béla, területi megbízottak: Zellinger Aladár /Wels/, helyettese: Csizmadia L. /Wels/, Sári Pál /Steyr/, helyettese: Sziij András /Steyr/, Boda István /Bad-Goisern/, helyettese: dr. Hertelendi Béla /Bad-Goisern/. A „Zsolnai” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 67.o. (1959. május 31.)

⁸⁸ A szervezet tevékenységéről az állambiztonság az ügynökjelentéseken keresztül folyamatosan kapott információkat. Az ügyben jelentéseket adott – többek között – a „Nagy”, „Kövi”, „Kemény Pál”, „Urbán Philip”, és „Sampson Frank” nevű hálózati személy. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. I. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 23-63.o. (1959. október 6. – 1963. május 9.). Jelentett továbbá a „Beck János” (1913-ban született, volt csendőr százados, 1957-ben telepítették külföldre, 1958-tól a bécsi Menekültügyi Szolgálatnál dolgozott), „Vitéz” (1945 után a határőrség vezérkari főnöke volt), „Selmeczi”, „Hódos Pál” (? József), „Maday”, „Hood Charles”, „Rejtő”, „Kanizsai”, „Gitta” (az új tagok ellenőrzését végezte), „Zachária Alex” (a linzi csoportról jelentett), „Vernon Scott”, (dr. Kiss Árpád tanár, pécsi lakos 1957-ben disszidált, 1963-ban hazatért) és „Urbán” fn. hálózati személy is. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 19-233.o. (1960. március 28. – 1963. szeptember 14.) Az ügynökök által tett jelentések végén rendszerint a Török Ferenc, Bakonyi és Vass név szerepel.

⁸⁹ A „Zsolnai” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 59-65.o. (1961. május 31.) Saját neve mellett a következő bejegyzés szerepel: „Simonffy Ferenc, Hódmezővásárhely, cső.hdgy. nős, áll.polg.osztrák, lakcím: Linz, Fabrik str. 1/a.IV.11.” U.o. 61.o.

⁹⁰ A lista 21 nevet és lakcímet tartalmazott. A „Zsolnai” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 66.o. (1961. május 31.)

⁹¹ A lista 20 nevet és lakcímet tartalmazott. A „Zsolnai” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 68.o. (1961. május 31.)

⁹² A „Zsolnai” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 69-70.o. (1959. május 31.)

eredménye csakhamar meg is mutatkozott. Egy ügynökjelentés operatív értékelése számol be arról, hogy 1963 októberében „*Linzben már nincs komoly szervezeti élet.*”⁹³ Az ügynök egy másik jelentésében pedig, a Taby Árpádot MHBK elnöki tisztségéből elmozdítani szándékozó – vélhetőleg magyar állambiztonsági akció – elleni válaszlépésekről számol be.⁹⁴ Jelentést írt továbbá a szervezet anyagi helyzetéről⁹⁵, irányítási mechanizmusáról⁹⁶, és egy dekonspirációs ügrről is.⁹⁷ A mór tehát tette kötelességét...

Az amerikaiak a spájzban vannak

A Szent László Magyar Bajtársi Közösség tevékenységének és az ügynök e szervezetben betöltött szerepének bemutatásával csak röviden kívántunk foglalkozni. Az a körülmény ugyanakkor, hogy személye az amerikai hírszerzés figyelmét is felkeltette szintén említésre méltó. Simonffy az Ausztriában működő amerikai Katonai Hírszerző Szolgálat⁹⁸, a Magyarországra telepítendő ügynökeinek tereptan oktatására kérte fel. Az ügynök az amerikai hírszerző szerv számára végzett tevékenysége révén, mintegy 10-12 fő Magyarországra küldendő amerikai ügynököt képzett ki. Az oktatás során felhasznált kiképzési vázlatokat az ÁVH részére is eljuttatta. Ezekből azt is megtudhatjuk, hogy az amerikai ügynökök kiképzése három hónapos időtartamot vett igénybe, melynek befejezését követően alapos hírszerzői ismeretekre tettek szert. A képzés a jelentésírás, a fényképezés, a megfigyelés, és az egészségügyi ismeretek elsajátításán túl, a legenda alkotásának ismeretanyagát is magába foglalta.⁹⁹

A Simonffy általa beszerzett és kiképzett ügynökök nevééről, magyarországi helyzetéről és átszökésének körülményeiről minden esetben részletes jelentést készített az ÁVH számára.¹⁰⁰ Ezen kívül folyamatosan jelentette az ügynökök Magyarországra történő indításának hozzávetőleges időpontját és az illegális határátlépés helyét. Jelentései alapján az ÁVH-nak 1955-ig három illegálisan Magyarországra küldött amerikai ügynököt sikerült elfognia. „*Zsolnai*” fő tevékenysége ugyanakkor a HMBK és az MCSBK szervezeteinek tevékenységéről szóló jelentések elkészítése volt. E feladatát még a forradalom leverését

---

⁹³ A „*Zachária Alex*” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 93.o. (1963. október 28.)

⁹⁴ A jelentés alapja egy Simonffy és Taby közötti 1961. július 5-én történt találkozás. A „*Zsolnai*” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 76-77.o. (1959. július 11.)

⁹⁵ A „*Zsolnai*” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 89-90.o. (1961. július 11.)

⁹⁶ U.o. 91-92.o.

⁹⁷ „*Zsolnai*” 1961. szeptember 13-i jelentése számol be egy Tabyval történő beszélgetést követően arról, hogy az országos elnökből erős gyanú fogalmazódott meg egy Maday nevű személlyel kapcsolatban arra vonatkozólag, hogy az illető kommunista ügynök. A jelentés azzal zárul, hogy „*az információ megbízható, de nem ellenőrzött, Maday további foglalkoztatásánál figyelembe vesszük.*” Az adott személy tehát az állambiztonság dekonspirálódott ügynöke volt. A „*Zsolnai*” fn. ügynök jelenése. Szent László Magyar Bajtársi Közösség Ausztria. II. ÁBTL 3.2.5. O-8-067/1. 101-102.o. (1961. szeptember 13.)

⁹⁸ Military Intelligence Corps /MIC/

⁹⁹ „*Zsolnai Emil*” ÁBTL 4.1. A-2127/10. 22-46.o. (1953) A Linzi Katonai Hírszerző Szolgálat ügynöki kiképzési vázlatai a róla szóló dossziében is megtalálhatók.

¹⁰⁰ „*Zsolnai*” a MIC által foglalkoztatott következő személyekre vonatkozólag adott az ÁVH részére jelentést: Krieger (?) Ödön, Farkas Dániel, Patyi János, Cifra Ferenc, Szalai József, Bódi Imre, Borbély István, Toma László, Molnár Csaba, Lujber (?) Lajos, Gyulai István, Druskóczi Dezső /fedőneve: „*Tar Miklós*”, Forró Lajos. Ezen személyek részben ügynökök, részben kiképzők, részben pedig az akciókban közreműködő embercsempészek voltak. Az átdobott ügynökök kiképzésében „*Zsolnai*”-n kívül dr. Havasi Jenő volt csendőr százados vett részt. A kézzel írt feljegyzésen a határkapuk megnevezése is szerepel. „*Zsolnai Emil*” ÁBTL 4.1. A-2127/10. 1-9.o. (d.n.)

követően is aktívan végezte, melynek révén számos nyugatra menekült személyről, illetve azoknak a fenti szervezetekhez történő viszonyáról adott érdemi információkat.

„Zsolnainé” – a vásárhelyi pénztárosnő

Simonffy szerepe és jelentősége az állambiztonság számára kiemelt jelentőségű volt. Mindezek alapján nem csodálkozhatunk azon, hogy az Államvédelmi Hatóság az ügynök Hódmezővásárhelyen maradt feleségét 1953 novemberében – elhárítási vonalra – hálózati személynek szervezte be.¹⁰¹ A beszerzési javaslat szerint az ügynöknek, mint a Béke Étterem pénztárosának lehetősége volt az üzletben megforduló személyek tanulmányozása révén a népköztársaság-ellenes tevékenységekről jelentést tenni.¹⁰² Mindez azonban csak másodlagos célja volt a beszerzésnek. Az állambiztonság „Zsolnai”-val történő konspirált kapcsolattartás érdekében tartotta szükségesnek a feleség hálózati beszerzését, amelyet anyagi alapon valósított meg. Az ügynök beszerzéséről szóló jelentésben az olvasható, hogy – ahogyan az iratban nevezik – „Zsolnainé”-t munkahelyéről elbocsájtották, és igen komoly anyagi problémákkal küzdött. Férjével való kapcsolattartásáról kiderült, hogy leveleit változtatlanul a miskolci börtönbe küldi, és annak külföldi tartózkodásáról nincs tudomása. A beszerzés során tudomására hozták, hogy férje, mint az ÁVH munkatársa külföldre került, s az állambiztonságnak végez munkát. A jelentés szerint mindezt az ügynök „nagy megkönnyebbüléssel” fogadta. A beszerzés alkalmával 500 Ft. havi dotációt¹⁰³ ajánlottak fel számára, valamint segítséget az előző házasságában született 9 éves fia elhelyezési, valamint bútorai vagyonmegosztási perben történő – számára kedvező kimenetelű – elintézéséhez. Az elhangzottakat követően a jelölt vállalta az állambiztonsággal történő együttműködést. A jelentés értékelése szerint beszerzése „minden zavaró körülmény nélkül történt meg”, valamint – és itt következik a beszerzés lényege – az állambiztonság számára megteremtődött a lehetőség a „Zsolnai” részére küldendő levelek konspirált körülmények közötti küldésére és fogadására.¹⁰⁴

Családi kvíz – te kiről jelentesz?

Azt nem tudjuk, hogy Simonffy magyar állambiztonsággal való kapcsolata meddig állt fenn.¹⁰⁵ Annyi bizonyos, hogy amikor 1967. március 3-án a „Komoly” fedőnevű hálózati személy – akiről a következő fejezetben lesz szó – felkereste Simonffy Ferenc Óbudán lakó volt feleségét, egy rendkívül meglepő dolog történt. Simonffy ekkor már jogerősen elvált

¹⁰¹ „Zsolnai Emil” ÁBTL 4.1. A-2127/10. 23.o. (1953)

¹⁰² A beszerzést Füzi Gábor áv. őrnagy hajtotta végre 1953. november 17-én a Hódmezővásárhelyi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályán. A BM II/3.alo. Jelentés. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 51.o. (1953. november 21.). Az ügynök tartótisztje kezdetben Laisner József áv. főhadnagy volt. Tartását később átadták a szegedi főosztályon lévő hírszerző csoportnak. BM II/3.alo. Beszerzési javaslat. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 47-48.o. (1953. november 3.)

¹⁰³ A felajánlott dotáció összegét a beszerzésről szóló jelentés – tekintettel Simonffyné rendkívül rossz anyagi körülményeire – 1 000 Ft.-ra javasolta felemelni. BM II/3.alo. Jelentés. ÁBTL 4.1. A-2127/10 51.o. (1953. november 21.)

¹⁰⁴ Simonffy Ferenc feleségének ügynöki tevékenységéről semmit nem tudunk. Személyére vonatkozólag a levéltárban nem maradt fenn semmilyen dosszié. A beszerzésének körülményeire vonatkozólag rendelkezésünkre álló információk férjének hírszerzői anyagai között találhatóak. Későbbi sorsára vonatkozólag is csak csekély adat áll a rendelkezésünkre. A „Komoly” fedőnevű ügynök munka dossziéjában olvasható jelentés szerint később Budapestre költözött és a vendéglátásban /Rákóczi úti eszpresszó/ helyezkedett el. ÁBTL 3.1.2. M-31816 22.o. (1960. szeptember 30.)

¹⁰⁵ Dossziéjában erre vonatkozó adat, illetve utalás nem szerepel. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában 5-ös vagy 6-os kartonja nem található.

feleségétől, de az osztrák törvények szerint újbóli házasságkötéséhez egykori feleségétől is szükség volt egy nyilatkozatra. Az asszony – volt férje anyagi viszonyaira vonatkozólag – ekkor azt mondta régi ismerősének, hogy „*jól ismeri anyagi körülményeit. Jól tudja róla, hogy Ausztriában él, és 3 helyről kap fizetést. Így először a magyar állambiztonsági szervektől, másodszer az USA hírszerző szervétől, és harmadszor ahol dolgozik, a látszat kedvéért.*”¹⁰⁶ Kijelentette továbbá, hogy saját magának „*jó összeköttetései vannak, [és] bármikor ki tud utazni Ausztriába*”¹⁰⁷ Mindebből két dologra következtethetünk: a volt feleség egyrészt biztosan tudta, hogy az állambiztonság még mindig kapcsolatban áll a volt férjével, amely mellett – tisztázatlan forrásból – arról is tudomással bírt, hogy az amerikai hírszerzés részére is végez tevékenységet. A kiutazással kapcsolatos kijelentése alapján ugyanakkor azt sem zárhatjuk ki, hogy még ekkor is aktív belügyi kapcsolatokkal rendelkezett.¹⁰⁸ A dekonspiráció ténye nem csak az ügynököt, hanem az állambiztonságot is rendkívüli módon megdöbbenetett.¹⁰⁹ A jelentés értékelésében az szerepel, hogy „*a feleség előtt komoly dekonspiráció történt, amit a további operatív munkánál feltétlenül figyelembe kell venni.*”¹¹⁰ A jelentést Simonffy Ferenc helyzetére való tekintettel megküldték a III/I-es csoportfőnökség 7. Osztálya részére, amely az aktív intézkedésekkel és az emigráció elleni munkával foglalkozott, és amely ebből adódóan minden bizonnyal Simonffy tartója is volt. Mindebből tehát annyi következtetést mindenféleképpen levonhatunk, hogy ő 1967-ig nagy valószínűséggel folyamatos kapcsolatban állt a magyar állambiztonsággal. Ellenőrzését pedig az állambiztonsági szervek minden eszközzel igyekeztek megvalósítani. A „*Komoly*” fedőnevű hálózati személy jelentéséből tudhatjuk meg, hogy Simonffy ekkor változatlanul Linzben élt, akit szülei több alkalommal is meglátogattak. Munkahelye ekkor egy vaskereskedésben volt, ahol mint árucsomagolót alkalmazták, havi jövedelme pedig 2 500 Schilling volt. Osztrák felesége egy bizsu-kereskedésben dolgozott eladóként, fizetése 1 500 Schilling volt. Három szobás linzi lakásuk a Fabrik str. 13. szám alatt volt. A jelentés operatív értékelése szerint az ügynök eredményesen hajtotta végre feladatát, mivel információt szerzett az emigrációban működő magyar szervezetek helyzetéről, így a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének lazuló összetartást mutató szervezetéről.¹¹¹

Záró gondolatként „*Zsolnai*”-ra visszatérve tudjuk, hogy a magyar emigráció bomlasztását célzó ügynöki tevékenységét még a forradalom után is aktívan végezte.¹¹² Izgalmas kérdés volna ugyanakkor annak megválaszolása, hogy kapcsolatba került-e Ausztriában – a ténylegesen szintén az amerikaiaknak dolgozó – Gehlen-ügynök Habrammal.

---

¹⁰⁶ BM Csongrád Megyei RFK III/II.alo. Jelentése. ÁBTL 3.1.2.. M-31816 160-161.o. (1967. március 7.)

¹⁰⁷ U.o. 161.o.

¹⁰⁸ A „*Komoly*” fn ügynök 1967. május 14-én írott jelentésében szerepel, hogy az állambiztonságtól kapott feladatának megfelelően kereste fel – először sikertelenül munkahelyén, a Budapest, VIII. kerületi Vendéglátóipari Vállalatnál, majd óbudai lakásán – Juhász Margitot. BM Csongrád Megyei RFK III/II.alo. jelentése. ÁBTL 3.1.2.. M-31816 162-163.o. (1967. március 7.)

¹⁰⁹ Az ügynök a találkozásról szóló jelentését jó ideig vonakodott leírni. Az ott tapasztaltak pedig végső soron az állambiztonsággal történő együttműködésének végét jelentették.

¹¹⁰ U.o. 164.o.

¹¹¹ Belügyminisztérium Csongrád megyei RFK III/II.alo. A „*Komoly*” fn. hálózati személy ügynöki jelentése ÁBTL 3.1.2.. M-31816 143.o. Itt jegyzendő meg, hogy az Ausztriába átdobott Simonffy Ferenc feladata – többek között – épp ennek a szervezetnek a bomlasztása volt, amely tevékenységet a jelek szerint eredményesen végezte.

¹¹² „*Zsolnai Emil*” telepített ügynök. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 23.o. Az állambiztonsággal történő kapcsolattartását a legszigorúbb konspirációs körülmények között végezte, így a feleségével történő levelezésen kívül érdemi hírszerzési anyagait tárgyi postaládákon keresztül juttatta el Magyarországra. Ilyen tárgyi postaláda leírása olvasható többek között az 1954. március 30-án kelt jelentésben, mely szerint „*Linz-Urfahrból keletre vezető országút mellett a hármás km. kőtől hét méterre, a Linz-Urfahr felé vezető úttól húsz méterre északi irányban van egy nagy vastag fenyőfa. Ennek tövében elástam egy 1 literes alumínium ételhordót. [...] A leásott postaláda felett 15 cm föld és moha réteg van.*” Jelentés Tárgyi postaláda létesítésére Urfahrban. ÁBTL 4.1. A-2127/10. 55-56.o. (1954. március 30)

Erre vonatkozólag azonban nem rendelkezünk információval. Tény ugyanakkor, hogy tudtak egymás bécsi tartózkodásáról. Ahogy az állambiztonsági iratokból kiderül, hézagos információkkal rendelkeztek egymás lakcímére és munkahelyére vonatkozólag. Ennél többet azonban nem állíthatunk. Így be kell érünk azzal, hogy Habram magyarországi hírszerzői tevékenysége idején „Zsolnai” aktív kapcsolatot ápolt a magyar állambiztonsággal.¹¹³ A levéltári dokumentumokból nem derül ki, hogy Simonffy kapott-e feladatokat Habram helyzetének felderítésére. Abból a tényből azonban, hogy a Csongrád megyei állambiztonsági szerv minden rá vonatkozó jelentést megküldött a III/I-es Csoportfőnökségnek¹¹⁴ azonban az következik, hogy nagy valószínűséggel végzett, vagy végezhetett ilyen jellegű felderítői tevékenységet.

Újra itthon...

Egy „Komoly” ember – ügynök a családban

Hogy a „Komoly” fedőnevű személy iránt felkeltett kíváncsiságunkat kielégítsük nézzük most meg, hogy ki az a hálózati személy, aki Simonffy Ferenc feleségétől az előző fejezetben említett nyilatkozatot meg kívánta szerezni? Ez a személy nem más, mint Simonffy Ferenc testvére, Simonffy György, az ekkor praxisától megfosztott ügyvéd, aki 1960-ban a Derekegyházi Állami Gazdaság üzemgazdája volt. Simonffy /Scheirich/ György, 1928. április 8-án született Szegeden. Apja Simonffy Ferenc vagyontalan ügyvéd, édesanyja, Mihály Mária háztartásbeli volt, aki a háborút megelőzően 20 kat. hold szántó ingatlannal rendelkezett, amelyet 1948-ban az államnak ellenszolgáltatás nélkül felajánlott. A Simonffy gyerekek hárman voltak testvérek. Ferenc nevű bátyja, akiről az előző fejezetben volt szó, 1945 előtt csendőr tiszt volt és a családi legendárium szerint 1952-ben „*disszidált*”. Margit nevű nővére orvos férjével Szegváron lakott. György, a középiskolai tanulmányait Hódmezővásárhelyen végezte, ahol 1947-ben érettségizett. Ezt követően a szegedi egyetem jogi fakultásán folytatta tanulmányait, ahol 1952 júniusában jogász doktorrá avatták. Egyetemi évei alatt szülei hódmezővásárhelyi lakásában lakott, és édesapja szegedi ügyvédi irodájában segédkezett. 1950-ben a Hódmezővásárhelyi Járási Bíróság, majd jogerősen a Csongrád Megyei Bíróság társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett rongálás büntette miatt négy hónap börtönbüntetésre ítélte. Ezt követően Budapestre költözött, és először fizikai munkás lett, majd a Ferihegyi Repülőtér építkezésének szállítási felelőseként dolgozott. Az 1953. évi amnesztia rendelet lehetővé tette a jogi szakterületre történő visszatérését, így a Budapesti Vízépítő Vállalatnál lett jogügyi előadó-helyettes. 1955-ben a budapesti 16. számú ügyvédi munkaközösség tagja lett, itt dolgozott egészen 1956 májusában történő ügyvédi bejegyzéséig. Ügyvédi működését a monori kirendeltségben, mint ügyintéző ügyvéd kezdte. Később Székkutasán, a szentesi 2.sz. ügyvédi munkaközösség tagjaként dolgozott, egészen 1958. augusztus 14-én történt kizárásáig. Ezt követően a szegedi Délrost Kikészítő Vállalatnál, majd a ceglédi Cifrakerti Állami Gazdaságban dolgozott, mint könyvelő, statisztikusi minőségében. 1958-ban nőtlen és vagyontalan volt. Állandó lakcíme ekkor Hódmezővásárhely, Bercsényi utca 9. Az következőkben bemutatandó tevékenysége ekkor még sejthető sem volt. Az „Orsó” fedőnevű ügynök szerint „*olyan embertípus, akinek mindegy milyen rendszer van, csak meglegyen a biztos megélhetése.*”¹¹⁵

¹¹³ Kezdetben az ÁVH-val, majd pedig a III/I-7. Osztállyal (aktív intézkedések fellazítás, emigráció).

¹¹⁴ A Belügyminisztérium III-as Főcsoportfőnökség szervezetében a külföldi hírszerzés szerve.

¹¹⁵ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentései, az „Orsó” és „Halasi Henrik” fn. hálózati személyek jelentése alapján. Előbbi: ÁBTL O-12676 49-50.o. (1958. október 24.), utóbbi ÁBTL 3.1.5. O-12676 49-61-62.o. (1958. november 15.)

Az ügynököt az állambiztonság „*Komoly*” fedőnéven szervezte be mezőgazdasági szabotázs elhárítási vonalra.¹¹⁶ Jelentéseiben számos esetben foglalkozott nemcsak testvérével és annak feleségével, hanem az ő állambiztonsági megfigyelését végző Oskovics Lászlóval, azaz az „*Orsó*” fedőnevű hálózati személlyel is, aki legjobb barátja volt.¹¹⁷ Rendkívül izgalmas, sok éves kutatói gyakorlat alatt is ritkán tapasztalt családi ügynökhálózat jött létre ezáltal, amely szemléletesen példázza, hogy az állambiztonság eszközökben legkevésbé sem válogató, és a családi köteleket semmibe vevő módszerei hogyan is működtek a valóságban.

Ellenőrzésre ítélve – a köddé vált kém

Habram vonatkozásában az állambiztonság figyelme nemcsak Faragóra és – az ekkor még nem ügynök – Simonffy Györgyre terjedt ki, hanem Török Sándorra, a vízilabda csapat egykori tagjára, későbbi nagyszerű edzőjére is. A számos ügynök és informátor között Török azok közé tartozott, aki sem ügynök nem lett, sem pedig információt nem szolgáltatott Habram Nándorra vonatkozólag.¹¹⁸ A korábban Habram környezetében felbukkanó – érdemi információval rendelkezhető – személyek száma tehát szép lassan fogyni kezdett. Néhányan azonban még hátra voltak, akik információval rendelkezettek elérhetőségére és magyarországi mozgására vonatkozólag. Így terelődött a figyelem Benyhe Istvánra¹¹⁹, kinek személye – az 1956-os forradalmi események során tanúsított magatartása miatt – már korábban az állambiztonság látókörébe került. Ő volt az, aki a kakasszéki TBC szanatórium tetejéről a vörös csillagot leverte, mondván, hogy „*eljött az idő, amikor a csillagok lehullanak*”, majd a széttört csillag darabjait a szanatórium konyhájában elégette.¹²⁰ Benyhe lakásában, ahol szüleivel élt együtt, a házkutatást az állambiztonság nem tartotta célszerűnek, így levelezésének ellenőrzésére a postai kézbesítőt szemelték ki.¹²¹ Habramra vonatkozó információt azonban tőle sem sikerült szerezni az állambiztonságnak.

---

¹¹⁶ Simonffy György 1971-ben kérte a hálózati munka megszakítását.

¹¹⁷ „*Komoly*” jelentései 1960. szeptember 8-a és 1970. február 14-e között keletkeztek. Első jelentését a hódmezővásárhelyi és székkutasi kulákok összeírásáról készítette. Jelentett többek között Körtvélyesi Károlyról, dr. Pásztor Imréről, Hojcsi Istvánról, Nyikos Sándorról, Bálint Imréről, Hegedűs Ferencről, Csáki Pálról, dr. Szakács Istvánról, Csáki Istvánról, dr. Mónus Istvánról, Bakó Ferencről, Rácz Sándorról, Hartváni Lászlóról, Habram Nándorról, Kovács Mihályról, dr. Bandula Mihályról, dr. Köves Mihályról, Szabó Juditról, Simonffy Ferencről, Simonffy Ferencnéről, valamint további külföldre távozott, de időközönként Hódmezővásárhelyre hazalátogató személyekről. A Levéltárban található 183 számozott oldalt tartalmazó munka dossziéjének jelzete ÁBTL 3.1.2.. M-31816. Az ügynök 6-os kartonja a levéltárban szintén megtalálható.

¹¹⁸ Az „*Orsó*” fn. hálózati személy egyik jelentésében számol be egy Faragónál tartott kártyapartin történt eseményről, melynek során, az ügynök a vízilabda csapatról szólva újból szóba hozta Habram nevét, amelyre azonban Török Sándor nem tett semmilyen megjegyzést. ÁBTL 3.1.5. O-12676 75-76.o. (1959. január 8.)

¹¹⁹ Benyhe István, anyja neve Csongrádi Mária. 1924-ben született Hódmezővásárhelyen, géplakatos szakképzettségű. 1944-ben a szovjet csapatok elől, mint levente nyugatra menekült, majd rövid ausztriai tartózkodás után visszatért Hódmezővásárhelyre. Kulák családból származott. Szüleinek Hódmezővásárhelyen gépjárató műhelye, cséplő-garnitúrája és 20 kat. hold földje volt. Gyermekkorát Hódmezővásárhelyen töltötte, itt végezte a 4 polgárit, melyet követően apja gépjárató műhelyében dolgozott 1949-ig. A műhely államosítását követően a vásárhelyi Autójavító Vállalatnál dolgozott 1955-ig. Ezt követően a városi kórház kakasszéki csont TBC intézeténél volt alkalmazásban. Itt érte az '56-os Forradalom és Szabadságharc. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített környezettanulmány alapján, melynek adatközlői Víg Jánosné, Hódmezővásárhely, Hunyadi u. 4. szám alatti lakos, Somogyi István, és az „*Orsó*” fn. hálózati személy voltak. ÁBTL 3.1.5. O-12676 77-78.o. (1959. január 13.)

¹²⁰ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített környezettanulmány Benyhe Imre személyére vonatkozólag. ÁBTL 3.1.5. O-12676 77-78.o. (1959. január 13.)

¹²¹ Benyhe lakókörnyezetében Malmos Ferenc postás volt a levél kézbesítő. Kikérdezésére és eligazítására 1959. március 11-én került sor a Hódmezővásárhelyi Rendőrkapitányságon. Malmos kihallgatása során részletes

Simonffy György ellenőrzését – mint ahogy általában egy adott célszemély ellenőrzését – az állambiztonság több forrásból igyekezett végrehajtani. Rá és családjára vonatkozólag az „Orsó”, „Bérces” és „Halasi”¹²² fedőnevű hálózati személyek szolgáltattak információkat. Ebből azt tudhatjuk meg, hogy Simonffy Ferenc Bécsbe történő „disszidálását” követően az ott működő karitás szervezetnél volt titkár,¹²³ mely munkája keretében gyakran utazott Olaszországba és Németországba. Később, mint árukiadó dolgozott egy vaskereskedésben.¹²⁴ Ezek voltak azok az információk, amelyeket a nyilvánosság tudott, és amelyek Simonffy legendájának részét képezték.

Az állambiztonság 1959 márciusban a Habram ügyben elért eredményeit úgy értékelte, hogy abban az utóbbi időben „*semmilyen előrehaladás nem történt.*”¹²⁵ Ennek érdemi előmozdítása érdekében egy kombinációs tervet dolgoztak ki, melynek célja, az „Orsó” fedőnevű hálózati személy Simonffy Györggyel történő találkozásának megszervezése, végeredményében pedig a testvéreire vonatkozó információk megszerzése volt. A tervben „Orsón” kívül a „Szőke Sarolta”¹²⁶ fedőnevű ügynököt kívánták használni.¹²⁷ Helyszíniként a szegedi Hungária Szállót szemelték ki, melynek egyik szobájában, a 3/e rendszabály¹²⁸ alkalmazása alapján az ott történő beszélgetést rögzíteni kívánták. A jelentős energiaráfordítás mellett megvalósított akció igen szerény sikert hozott. Legfontosabb eredménye talán az volt – amely információ később nem bizonyult helytállóknak¹²⁹ –, hogy Habram állítólag nem két, hanem három alkalommal járt Budapesten, amely alkalmak során Simonffynál lakott.¹³⁰ Az is kiderült továbbá, hogy Simonffy testvére a Bécsben pincérként dolgozó Habrammal kapcsolatot tart, amely az operatív munka további folytatása tekintetében az elkövetkező időszak egyik legfontosabb előrehaladási irányát jelentette.¹³¹

---

tájékoztatást adott az általa külföldi személyek részéről kézbesített postai küldeményekről, és azok címzettjeiről. ÁBTL 3.1.5. O-12676 83-84.o. (1959. március 12.)

¹²² A „Halasi” fedőnevű ügynököt a Levéltár „*nincs ilyen fedőnév a hálózati nyilvántartásban*” megjegyzéssel nem tudta azonosítani.

¹²³ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés, a „Bérces” fn. hálózati személy jelentése alapján. ÁBTL 3.1.5. O-12676 51-52.o. (1958. november 3.)

¹²⁴ A hálózati jelentésben Simonffy elmondja kiszökésének és ausztriai munkavállalásának történetét, valamint azt, hogy őt Magyarországon elítélték, és csak 1961-ben szabadult volna. E legenda teljes összhangban van az ÁVH által részére meghatározottakkal. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés, a „Orsó” fn. hálózati személy jelentése alapján. ÁBTL 3.1.5. O-12676 144.o. (1959. augusztus 6.)

¹²⁵ ÁBTL 3.1.5. O-12676 85-88.o. (1959. március 16.)

¹²⁶ Az ügynök nevét a továbbiakban „Szőke” néven említjük.

¹²⁷ A két ügynök egymásnak történő bemutatására Szentesen került sor, ahol „Szőkét”, mint rendőrségi „állományba tartozó” személyt, „Orsót” pedig, mint „*egy régi jó elvtársunkat*” mutatták be egymásnak. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített kombinációs terve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 85-88.o. (1959. március 16.) Az akció során „Szőke” fedőmunkahelye a Kisteleki Járási Szövetkezet volt, ahol a legenda szerint, mint ellenőr dolgozott. „Szőkét”-t 1958-ban zárták ki a hálózatból, majd 1959. március 7-én újból felvették oda. Valódi neve Borbola Ilona, később férjezett nevei: Regdon Ottóné és Adjepong Lewisné. 1938. augusztus 18-án született Deszken. Anyja neve Balogh Veronika. Megsemmisített munka dossziéjának jelzete: M-2075.

¹²⁸ Szobalehallgatás.

¹²⁹ A későbbi iratokból az derül ki, hogy Habram bizonyíthatóan csak két alkalommal járt Magyarországon. Pl.: Török Sándor kihallgatási terve. ÁBTL 3.1.5. O-12676 162-164.o. (1960. január 25.)

¹³⁰ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített összefoglaló jelentés /ÁBTL 3.1.5. O-12676 98.o. (1959. április 20.)

¹³¹ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés, az „Orsó” fn. hálózati személy jelentése alapján, melyből az is kiderül, hogy „*a szalagra vett anyag az érdekes dolgoknál többnyire nem érhető. Azonban a rögzítést végző elvtárs által elmondott egyes momentumok, valamint az ügynök jelentése egyezik.*” ÁBTL 3.1.5. O-12676 90-91.o. (1959. március 24.)

A bécsi vonal kulcsszereplője annak ellenére „Orsó” lett, hogy egy néhány héttel korábbi realizálási terv még Faragót szemelte ki arra a feladatra, hogy a Bécsben megrendezésre kerülő VIT¹³²-re utazó egyik turista csoport tagjaként az osztrák fővárosban Simonffy Ferencen keresztül kapcsolatba lépjen Habrammal.¹³³ A találkozó előkészítése céljából „Orsó” Simonffy érkezéséről telefonon értesítette. Az ügynök utaztatását az állambiztonság csapda állítására is fel kívánta használni, mivel „Orsó”-nak azt is feladatul szabták, hogy vegye fel a kapcsolatot – a belügyi szervek által Habram élő kapcsolatának tartott – Faragóval, és vesse fel neki, hogy módjában van üzenetet továbbítani Habram részére.¹³⁴ A csapda azonban nem vált be, mivel Faragó nem élt a lehetőséggel. Az „Orsó” és Simonffy Ferenc közötti találkozó 1959. július 25-én Bécsben jött létre. A beszélgetés során Habram Nándor neve is szóba került, melynek során Simonffy – aki még 1957-ben találkozott vele – elmondta róla, hogy tudomása szerint kezdetben az amerikai követségen dolgozott és 4 500 Schillinget keresett. Ezt követően pincér volt, ahonnan azonban „kidobták”. Simonffy elmondta azt is, hogy legutóbbi információi szerint alkalmi munkásként foglalkoztatták. Az állambiztonság az „Orsó” által elért szerény eredményeket is optimistán értékelte, mivel információi keletkeztek Habram ausztriai tartózkodására vonatkozólag, valamint megerősítésre került a Magyarországra történő többszöri beutazásának ténye is.

A külföldi szál – Délvidék a célkeresztben

A Habram rezidentura kémtevékenységének dokumentálása és felszámolása érdekében gyűjtött elég gyér számban rendelkezésre álló információk körének kibővítéséhez az állambiztonság újabb operatív tervet dolgozott ki. Ennek részeként akarták feladatul szabni Fehér Ferenc számára, Habram Zentán lakó szüleinek meglátogatását és a tőlük történő adatszerzést. Ennek apropóját az adta, hogy beadta útlevél igénylését a Jugoszláviába történő utazása céljából. Az állambiztonságnak Fehér felhasználására vonatkozólag hosszabbtávú elképzelései voltak. Álljunk meg azonban itt egy gondolat erejéig. Történetünkben számos személyről derült ki, hogy egyik, vagy másik – esetleg két ellenérdekelt – titkosszolgálatnak

---

¹³² A Világifjúsági Találkozó a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség által szervezett kommunista ifjúsági világtalálkozó volt.

¹³³ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített realizálási terv Faragó, Simonffy, Török és Váradi személyével is részletesen foglalkozik. Az előbbi három személy esetében titkos előállításuk révén kihallgatásukat tervezték. ÁBTL 3.1.5. O-12676 100-104.o. (1959. április 21.) Az „Orsó” kiküldésére vonatkozó javaslatot, ugyanezen szerv 1959. május 20-i dokumentuma tartalmazza, amely részletesen meghatározza az ügynök magatartási vonalát és az általa alkalmazandó konspirációs szabályokat. Feladatszabásként meghatározták számára azt is, hogy „*tartózkodása alatt kísérje figyelemmel, hogy mozgási területén milyen katonai objektumokat lát, milyen felszerelésű katonaság tartózkodik ezen helyeken, és milyen létszámmal.*” ÁBTL 3.1.5. O-12676 113-116.o.

¹³⁴ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676 118-119.o. (1959. július 7.) Ezen szándék az akció végrehajtási tervében már kiegészül azzal, hogy az ajánlattal „Orsó” nem csak Faragót, hanem Habram „*gyanús kapcsolatainak*”, így Töröknek és Váradinak a megkeresésével is ki kellett egészülnie. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített végrehajtási terv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 123.o. (1959. július 14.) A későbbi dokumentumokban még egy név merül fel, aki – egyoldalú információk alapján – levelezési kapcsolatban állhatott Habrammal, Benyhe Imre neve, aki szintén hódmezővásárhelyi lakos volt. Az ügynök neki is tett levél, vagy küldemény kézbesítésére vonatkozó ajánlatot, aki azonban szintén nem élt a lehetőséggel. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített munkaterv. ÁBTL 3.1.5. O-12676 125.o. (d.n.). Az állambiztonság a „*Sötét*” fn. K-1053 dossziés ügyben Bécsbe küldött „Orsó” fn. hálózati személyi költségére 300 Ft. kifizetését javasolta. A javaslatban a hálózati személy monogrammal „*társadalmi kapcsolat*”-ként van szerepeltetve. BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 41/1.o. (1965. augusztus 11.). Oskovics már egy korábbi, 1963. november 13-án kelt intézkedési tervben is „*társadalmi kapcsolat*”-ként van nevesítve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 60.o. (1963. november 13.) A dokumentumban Oskovics számára a Habrammal történő irányított levelezés megszervezését szabták feladatul.

is ügynöke volt. Azt gondolhatnánk ez alapján, hogy e beszervezések és állambiztonsági együttműködések a korszellemből következőleg, valamilyenfajta kényszerelvűség alapján alakultak ki. Mászt választani, az együttműködést megtagadni azonban mindig lehetett. E választásnak természetesen mindig ára volt. Néha egy előléptetés elvesztése, néha pedig komoly egzisztenciális hátrányok, vagy fizikai kényszerek elszenvedése. Ellenállni és nemet mondani a rendszerváltáshoz közelebb eső években talán könnyebb volt, de a legsötétebb elnyomás éveiben, és az '56-os megtorlás időszakában sem volt lehetetlen. Fehér Ferenc beszerzésére a BM Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya, 1958. november 24-én készített beszerzési javaslatot, mely szerint „*beszerzése, valamint sikeres foglalkoztatása után lehetőségünk nyílik arra, hogy Habram ügyében tovább kombináljunk, és címe ismeretében fel tudjuk vele venni ügynökünkön keresztül a kapcsolatot [Habramnal] és elő tudjuk készíteni esetleges hazacsalását.*”¹³⁵ A beszerzéséről készített jelentés szerint azonban „*a kihallgatás további részében főleg [a Jugoszláviába történő] utazásának körülményeiről beszélgettünk vele, de mivel láttuk azt, hogy nem őszinte hozzánk, válaszaiban nem minden esetben az igazságnak megfelelően beszél, ugyanakkor olyan adat nem állt rendelkezésünkre, amellyel fogni, illetve kompromittálni lehetett volna [...] beszerzését nem lehetett végrehajtani.*”¹³⁶ Fehér Zentára történő utazása ezek alapján meghiúsult, melyet követően egy titoktartási nyilatkozat aláírása ellenében kiszabadult az állambiztonság szorításából. A beszerzés meghiúsulásaként azonban az állambiztonság azon szándéka is csődöt mondott, hogy Habram szüleit Fehér Ferencen keresztül tudja ellenőrizni. Ez a vonal tehát egyelőre járhatatlannak bizonyult. A Habram szülők gyermekükre vonatkozó információinak megszerzésének módja azonban változatlanul nyitott kérdés maradt.

Fehér kiesését követően az állambiztonság más együttműködő személy bevonását kereste. A szülők meglátogatására Balogh Ernő zentai útja kínált lehetőséget. Balogh személyét e feladatra két körülmény tette rendkívül alkalmassá. Egyrészt – Fehérhez hasonlóan – ő is rokona volt Habramnak, másrészt – nem elhanyagolható módon – neve az állambiztonsági iratokban társadalmi kapcsolatként van feltüntetve. A kiutaztatásra 1959 és 1960 fordulóján került sor. A családdal történő kétszeri találkozás eredményeként két dolgot derített ki. Egyrészt, hogy Habram egyetlen alkalommal sem járt Jugoszláviában, és szülei sem látogatták meg őt Bécsben, valamint hogy közöttük rendszertelen levelezés zajlik. Balogh Habramra vonatkozólag azt a – valószínűleg általa tudatosan terjesztett – dezinformációt szerezte csupán meg, hogy szándékában áll az Egyesült Államokba utazni. Habram családjának egy dél-amerikai címet is megadott azzal, hogy egyik testvére is azon keresse majd őt. Fényképet és címet Balognak nem sikerült szereznie, így tehát – állambiztonsági szempontból – ez a kiutaztatás is sikertelennek volt tekinthető.¹³⁷ Balogh 1962-ben újból Jugoszláviában járt, és útjáról ismételt jelentést készített az állambiztonság számára. Ahogy a beszámolóból megtudhatjuk Habram szülei időközben Törökkanizsára költöztek, a fiúkkal történő kapcsolattartásban azonban lényegi változás nem következett be. A címre vonatkozólag azonban azt sikerült kiderítenie, hogy a szülők a Bécs, postafiók 3. címen leveleznek fiúkkal. Érdekes megjegyzés, hogy a kapcsolat személyes véleményként a jelentéséhez azt fűzte hozzá, hogy a szülők „*tudomással bírnak arról, hogy fiúk – Nándor –*

¹³⁵ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály II. Alosztálya által készített beszerzési javaslat. ÁBTL B-85635 15.o. (1958. november 28.)

¹³⁶ U.o. 15.o. Fehér Ferenc beszerzését Miszlai László és Markos Tibor rendőr főhadnagyok akarták végrehajtani. Ennek sikertelenségét követően a következő intézkedéseket rendelték el: 1. Feltétlenül szükségesnek ítélték Fehér Ferenc hálózati ellenőrzésének megszerzését. 2. Útlevelét azonnali hatállyal bevonták. 3. Elrendelték, hogy hozzá beutazó személy részére vízum nem adható ki. Érdekességként megjegyezhetjük továbbá, hogy a jelentésben azt is rögzítették, hogy Fehér a kihallgatás során olyan kérdéseket tett fel, amely „*az ügynöki munkában járatos személyek előtt ismeretese.*” U.o. 15.

¹³⁷ Jelentés Balogh Endre beszámoltatásáról. ÁBTL 3.1.5. O-12676 158-159.o. (1960. január 7.)

*ellenséges tevékenységet fejt ki Ausztriában*¹³⁸ A megszerzett cím hosszú idő óta az első kapaszkodót jelentette Habram bécsi tartózkodási helyének meghatározására. Az állambiztonság ezért – annak ellenőrzése és további adatok megszerzése céljából – a fenti címre Oskovics Lászlóval levelet íratott. A levélben arra kellett emlékeztetnie Habramot, hogy utolsó találkozásuk alkalmával azt ígérte neki, hogy küld a részére egy „*légfékes kosárlabda cipőt*”, amelyhez ’41-es lábméretét is megadta.¹³⁹ A levélre azonban nem érkezett válasz, mint ahogyan Oskovics 1965 júliusi bécsi útja is sikertelen maradt, mivel – közvetett kapcsolaton keresztül – nem tudta a bécsi tartózkodási helyét leellenőrizni.¹⁴⁰ Balogh rendszeres jugoszláviai rokonlátogatásait minden esetben felhasználta arra, hogy felkeresse Habram különböző családtagjait. 1963 novemberi útjáról készített beszámolójában azt említi, hogy unokatestvére Habram Erzsébet egyik barátnője 1963 nyarán Bécsben járt és ott találkozott Habram Svédországban élő testvérel. Habram Nándorról azonban nem keletkezett információ.¹⁴¹

A szinte már mitikus homályba bocsátkozó Habram személyét egy különös szerencse mégis láthatóvá tette. Balogh Imre¹⁴², aki „*Orsó*” gimnáziumi tanára volt számolt be arról, hogy az 1960-ban Olaszországban megrendezésre kerülő főiskolai világbajnokságra utazó csapat tagjaként, fél napos bécsi tartózkodása alkalmával találkozott Habram Nándorral. Habram – aki Bécsben az utcán szólította le őt – mondta el neki, hogy a vasútállomáson egy vendéglő vezetője. Rövid beszélgetést követően abban állapodtak meg, hogy visszaújtjuk alkalmával újra találkozunk, hogy – a sors különös fintoraként – „*Oskovics bácsinak*”¹⁴³ egy kiló kávét küldjön.¹⁴⁴ A találkozás azonban Habram távolmaradása miatt nem jött létre.¹⁴⁵ A számos zsákutcás kutatás után az állambiztonság 1960 júniusában nyílt cselekvésre szánta el magát, és az addig az ügyben hálózati ellenőrzés alá volt személyek közül – részletes kihallgatási tervek elkészítését követően – Simonffy Györgyöt, Török Sándort és Faragó János, a BHÖ¹⁴⁶ 37 és 38. pontjába ütköző hűtlenség büntett elkövetésével meggyanúsította. A vád szerint a nevezettek alaposan gyanúsíthatók voltak azzal, hogy kapcsolatban álltak Habram Nándor Gehlen-ügynökkel. A részletes kihallgatásokat és szembesítéseket követően azonban a nyomozóhatóság – büntethetőséget kizáró ok miatt¹⁴⁷ – valamennyi személy esetében az eljárás megszüntetéséről döntött.¹⁴⁸

¹³⁸ Jelentés Balogh Endre beszámoltatásáról. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2 45.o. (1962. augusztus 13.)

¹³⁹ Oskovics László „*Őcsi*” aláírással Habram Nándor részére címzett levele. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2 69.o. (1962. november 20.)

¹⁴⁰ Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2 127.o. (1965. július 22.)

¹⁴¹ III/II. Alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2 101.o. (1963. november 8.)

¹⁴² 1923-ban született kispolgári családban. Hárman voltak testvérek. 1952-ben nősült és vette el egy helyi fűszerkereskedő leányát Petrik Erzsébetet, akitől két gyermeke született. 1947-ben végezte el a Testnevelési Főiskolát, melyet követően egy évig Szentesen, utána pedig a vásárhelyi gimnáziumban tanított. 1947 és 1950 között párttag volt, ami után – ismeretlen okokból – kizárták. Érdeklődési köre elsősorban a sport, azon belül is a kosárlabda felé irányult. Két válogatott játékosnak /Gabányi László, Bence/ is nevelőedzője volt. E jellemzést az „*Orsó*” fn. ügynök adta róla 1959-ben. Az „*Orsó*” fn. hálózati személy jelentése. ÁBTL O-12676 141-142.o. (1959. október 9.)

¹⁴³ Oskovics László édesapja, Oskovics Károly.

¹⁴⁴ A szerény hírértékkel rendelkező információk egyetlen konkrét következménye az lett, hogy mivel a Balogh–Habram találkozó a csapat számos tagjának jelenlétében zajlott, így az állambiztonság számára – dekonspiráció nélkül – lehetőség mutatkozott Balogh rendőrségi kihallgatására. A tanúkihallgatás jegyzőkönyvéből kiderül, hogy kettejük beszélgetése többségében az idős Oskovicsról, és fiáról, Lászlóról, az „*Orsó*” fedőnevű ügynökről zajlott. Jelentés Balogh Imre kihallgatásáról ÁBTL O-12676 152-153.o. (1959. október 28.)

¹⁴⁵ Intézkedési terv. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 57.o. (1962. november 16.)

¹⁴⁶ Hatályos anyagi Büntetőjogi szabályok hivatalos Összeállítása.

¹⁴⁷ A Bp.133. pont /1/ alapján.

¹⁴⁸ Határozat a nyomozás megszüntetéséről ÁBTL 3.1.5. O-12676 253-254.o. (1960. július 25.)

A budapesti vonal – rokonok megfigyelés alatt

Ahogy láhattuk Habram Nándor személye a Magyarországra történő beutazásait követően nem hagyta nyugodni az állambiztonságot, melynek eredményeként jelentős erőfeszítéseket tett a rá vonatkozó információk megszerzésére és személyének elfogására. Ennek részeként került sor az utolsó budapesti lakóhelyére¹⁴⁹ bejelentett – vele rokonságban álló – személyek ellenőrzésére.¹⁵⁰ Állambiztonsági jelentésekből tudjuk, hogy a Budapesten élő egyik távoli rokonánál özv. Fery Aladárnénál lakott. Az idős hölgy lánya, Tury Sándorné Habramra vonatkozólag arról számolt be Láng Lászlónét¹⁵¹ hogy „*úgy tudja, hogy a <Sötét>*¹⁵² *fn. személy kém, mert időközönként Budapesten meg szokott jelenni. Elmesélt továbbá egy történetet, amely szerint „1959-ben egyszer a villamoson utazott és a Nyugati Pályaudvar előtt a villamos megállónál látta <Sötét> fn. személyt és nagyon meglepődött. A villamosra, melyen ő volt <Sötét> nem szállt fel, és a meglepődéstől ő se szállt le a villamosról, s így nem tudott vele beszélni.*¹⁵³ A rokonok lakókörnyezetében élő információforrás aktivitását mutatja, hogy később arról tett jelentést, hogy Habram két leánytestvére, „Baba”¹⁵⁴ és Erzsébet 1965. november 27-én Bécsbe utaztak testvérükhöz látogatóba. Tőlük kapott információk szerint Habram Nándornak Bécsben kétszobás lakással rendelkezett, amelyben azonban csak négy ágy volt. Habram magyarázatként azt mondta a lányoknak, hogy nősülési szándéka miatt nincsenek egyéb bútorai, mivel azokat majd leendő felesége fogja biztosítani.¹⁵⁵ Szerény, de megbecsülni való információk voltak ezek.

Az állambiztonság tehát Habram budapesti rokoni kapcsolatait is igyekezett ellenőrzés alatt tartani. Erre azonban nemcsak Láng Lászlóné, hanem az állambiztonság egy másik – szintén társadalmi kapcsolatként feltüntetett – együttműködője Tury Sándor – Tury Sándorné volt férje – is lehetőséget biztosított. Tőle származó információ szerint 1963 szeptemberében volt felesége vendégeiként Budapesten tartózkodott Habram Nándor Bécsben élő egyik rokona és annak felesége. A házaspár egy orvos kongresszusra érkezett Magyarországra. A látogatás eredményeként a volt feleségétől sikerült megszerezni bécsi lakhelyük címét, amely Wien 7. PA. 149. PF. 47. volt. A cím a későbbiekben kapcsolódási pontot jelenthetett Habram felé.¹⁵⁶ Az, hogy az állambiztonság a pesti rokonok között kereste a Habramhoz vezető szálát

¹⁴⁹ Lenin krt. 106. Megjegyzés: Az 1950 és 1990 közötti Lenin körút – az egykori és mostani – Erzsébet és Teréz körútnak felel meg.

¹⁵⁰ Az állambiztonság ennek keretei között ellenőrizte özv. Fery Aladárnét és annak lányát Tury Sándornét. Özv. Feryné környezettanulmányozásának adatközlője, a vele társbérletben lakó Láng Lászlóné volt, akit az iratok társadalmi kapcsolatként említenek. A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztálya. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 70-73.o. (1963. január 10.) Az állambiztonság Habrammal való kapcsolatára vonatkozólag kikérdezte továbbá – özv. Fery Aladárné /Margit/ első férjét – Tury Sándort is, akit az iratok szintén az állambiztonság társadalmi kapcsolataként említenek. III/II. Alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 81.o. (1963. március 8.)

¹⁵¹ Láng Lászlónét egy 1965. december 9-én kelt állambiztonsági dokumentum „Jár” fedőnéven említi. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 130.o. (1965. december 9.)

¹⁵² Habram Nándor körözött személyt egy 1963. június 24-én kelt állambiztonsági dokumentum „Sötét” fedőnéven említi. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 90-91.o. (1963. június 24.) A fedőnév további dokumentumokban is előfordul.

¹⁵³ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 92.o. (1963. augusztus 3.)

¹⁵⁴ Matild

¹⁵⁵ Habram testvérei elé vonattal utazott le a határra, mivel gépkocsija – állítólag – szervizben volt. A jelentésből megtudhatjuk még, hogy szülei 1966 nyarán meglátogatását tervezték. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 130.o. (1965. december 9.)

¹⁵⁶ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 94.o. (1963. szeptember 18.)

végül részleges sikert eredményezett. A korábban a környezettanulmány során már alkalmazott Láng Lászlóné társbérelője holmija között kutatva egy olyan levelet talált, amelyet – a címzés szerint – Tury Sándorné írt „*Habram Ferdinánd*” részére. A levél tartalma ugyanakkor arról árulkodott, hogy annak tényleges címzettje Habram Nándor volt. Turyné a levélben azt kérte Habramtól, hogy „*hosszánk ne gyere. Kérlek fogadd meg. Ezt nem miattam, hanem miattad fontos.*”¹⁵⁷ A borítékon szereplő – az orvos házaspárával megegyező – cím megszerzése azért is volt rendkívül fontos az állambiztonsági számára, mivel ebből azt a következtetést vonták le, hogy Habram bécsi rokonai címét használja a pesti családtagokkal történő levelezés céljából.¹⁵⁸

Az állambiztonsági feldolgozó munka 1966-ban újabb lendületet vett. A sietség oka az volt, hogy a Habram Nándor ellen 1960-ban hűtlenség büntettjének elkövetésével megindított büntető eljárás – tekintettel a Btá. 25.§. /1/ a. pontára – 1968 februárjában elévült volna. Az állambiztonságnak tehát ezen időpont bekövetkezését megelőzően volt lehetősége a büntető eljárás lefolytatására.¹⁵⁹ Eredmény azonban nem született. A lejárt határidő természetesen nem akadályozta meg a nyomozás további folytatását, amelyhez újból Láng Lászlóné adott segítséget. Lángné jelezte az állambiztonság számára, hogy a Kanadába disszidált – korábban jugoszláv állampolgárságú – Habram Antal 1968-ban már másodszor jár Magyarországon. Tevékenységéről sikerült megtudnia, hogy Kanadában egy TV-szervízben műszerész-segédként dolgozik, s hogy egy szegedi ápolónőnek, Bali Juditnak udvarol, akit szándékai szerint feleségül kíván venni. A házasságkötésre 1968. április 24-én került sor.¹⁶⁰ Az ifjú ara 1968-ban be is adta a rendőrhatalomhoz kivándorlási útlevelekérelmét.¹⁶¹ Neki ugyanakkor volt egy házasságon kívül született fiúgyermek, akinek a részére szintén megkérte a kivándorláshoz szükséges útlevelet. Hogy a családgyesítésnek mi lett a vége azt az állambiztonsági iratokból nem tudjuk meg. A rendelkezésünkre álló iratokból az azonban kiderül, hogy az állambiztonság Habram Antalné környezetébe hálózati személyt kívánt bevezetni, hogy rajta, illetve férjén keresztül kíséreljen meg Habram Nándorra vonatkozólag információkat szerezni. Ez a törekvés szintén eredménytelenül zárult.

Az utolsó remény

Az állambiztonság Habram Antalnak 1968. szeptember 4-én feleségéhez írott – az állambiztonság által K-ellenőrzés¹⁶² során kiemelt levele – arról tanúskodik, hogy Habram Nándor Magyarországra – átutazási céllal – kíván beutazni. Az 1968. szeptember 14-én kelt szolgálati jegy tanúsága szerint „*Ausztriából Magyarországon keresztül Jugoszláviába várható átutazása.*”¹⁶³ Ennek ellenőrzése céljából „*alapos útlevel és vámellenőrzést*” rendeltek el, valamint azt, hogy belépése csak a BM Csongrád megyei RFK III/II.

¹⁵⁷ A levélben Turyné egy Degey Elemér nevű személy részére kért Habramtól segítséget, hogy lehetőségeihez képest „*egy pár száz Schillinggel*” segítse ki, mivel ő neki a lekötöztetettje. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 97.o. (1963. október 21.) A levél azért volt Turynénál, mivel az osztrák posta a „*címzett ismeretlen*” megjegyzéssel visszaküldte azt. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 104.o. (1964. május 3.)

¹⁵⁸ Az információ, hogy Habram Kanadába költözött és ott főiskolára jár volt feleségének hódmezővásárhelyi barátnőjétől, Zaborszky Károlynétól származott. III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 88.o. (1963. május 17.)

¹⁵⁹ A BM III/1-e. alosztály jelentése. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 132-133.o. (1966. április 29.)

¹⁶⁰ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 144.o. (1968. augusztus 21.)

¹⁶¹ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. alosztály. Jelentés. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 146-147.o. (1968. szeptember 9.)

¹⁶² Levéllenőrzés.

¹⁶³ A Belügyminisztérium Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Osztályának szolgálati jegye. ÁBTL 1.11.13. 0003-586-o-HTM 5.o. (1968. szeptember 14.)

alosztályának engedélye alapján lehetséges.¹⁶⁴ A belépésre vonatkozó adminisztratív előkészületek tehát megtörténtek. Azt, hogy a belépés, illetve annak kísérlete megvalósult-e, arra vonatkozólag nincsenek biztos adataink. Abból azonban, hogy Habram KEO¹⁶⁵, illetve egyéb dossziéjában ilyet nem találunk, nagy valószínűséggel arra lehet következtetni, hogy az állambiztonság hiába rendelkezett a beutazási szándéokra vonatkozólag elsődleges információkkal, és tette volna lehetővé az operatív célból történő egyszeri beutazásának engedélyezését, az mégsem jött létre.¹⁶⁶ A tiltó névjegyzékbe¹⁶⁷ történő felvételéről 1967. december 5-én született döntés. Konspiratív körözését ugyan 1969. október 30-án visszavonták,¹⁶⁸ de a tiltó névjegyzékben történő szerepeltetését, annak felülvizsgálata során, mind 1974-ben, mind 1976-ban, mind pedig 1986-ban indokoltnak tartották. A beutazás korlátozására vonatkozó tiltást csak 1988. február 5-én (!) szüntették meg.¹⁶⁹ Habram személyének ellenőrzése és mozgásának figyelemmel kísérése tehát egészen a rendszerváltásig szerepelt az állambiztonság feladatai között.

Habram, a kém

A több mint másfél évtizeden keresztül zajló állambiztonsági munka eredménye csak nagyon szerény mértékben múlta felül a már kezdetben is rendelkezésre álló ismereteket. Amit az állambiztonság teljes bizonyossággal meg tudott állapítani az az, hogy Habram Nándort – 1951-es Ausztriába történő szökését követően – a nyugat-német hírszerző szerv, a Gehlen 1952-ben szervezte be ügynöknek.¹⁷⁰ A tippkutatást Farkas Ferenc¹⁷¹ végezte, a beszerzését pedig Visnyei Sándor¹⁷² hajtotta végre. Az orosz, német, francia és szerb nyelveken is jól beszélő Habram ezt követően – a Salzburgtól 30 kilométerre található –

---

¹⁶⁴ U.o. 5.o.

¹⁶⁵ Külföldiek Ellenőrző Osztály.

¹⁶⁶ A BM Csongrád megyei RFK Politikai Osztály vezetőjének, dr. Czene Mihály alezredes levele a BM III/II-7. Osztály vezetőjéhez Habram egyszeri beutazásának engedélyezése tárgyában. ÁBTL 1.11.13. 0003-586-o-HTM 5.o. (1968. szeptember 16.)

¹⁶⁷ A belügyminiszter 1967. szeptember 25-i parancsa úgy rendelkezett, hogy azon személyekről, akiknek a 24/1966. sz. kormányrendelet szerint nem lehetett beutazóvízumot adni, mert az ország területén való tartózkodása „az állam érdekeit, a közrendet, a közbiztonságot sérti vagy veszélyezteti”, tiltó-névjegyzéket kellett összeállítani. A névjegyzék vezetését, illetve az azzal összefüggő teendők ellátását a parancs a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatalra /KEOKH/ bízta. A tiltó névjegyzéken szereplő személyek nem – vagy csak külön engedély alapján – kaphattak magyarországi beutazóvízumot. Baráth Magdolna: Támogatni vagy bomlasztani? In.: Betekintő 2011/3. http://www.betekinto.hu/2011_3_barath#_ednref39, a letöltés ideje: 2012. február 13. Levéltári források szerint ugyanakkor Habram 1964-től kezdve szerepel a tiltó névjegyzékben. A BM III/II-7. Osztály átirata a BM III/II-5. Osztály vezetője részére Habram tiltó névjegyzékben történő szerepeltetéséről. ÁBTL 1.11.13. 0003-586-o-HTM 8.o. (1969. december 17.)

¹⁶⁸ A BM III/II-5. Osztály intézkedése a konspiratív körözés visszavonásáról. ÁBTL 1.11.13. 0003-586-o-HTM 6.o. (1969. október 30.)

¹⁶⁹ A BM Csongrád megyei RFK Politikai Osztályának szolgálati jegye a tiltó névjegyzékből történő törlésre vonatkozólag. ÁBTL 1.11.13. 0003-586-o-HTM 15.o. (1988. február 5.)

¹⁷⁰ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által, a BM II/2-i /kutató/ alosztály vezetője részére írt levélt tartalmazza Visnyei Sándor nevét, valamint azt a kérést, hogy részére küldjék meg Visnyei Habramra vonatkozó jegyzőkönyvének másolatát. ÁBTL 3.1.5. O-12676 74.o. (1958. január 3.) ÁBTL 3.1.5. O-12676 82.o. (1958. január 15.)

¹⁷¹ Az állambiztonság Farkast – mint célszemélyt – „Bertalan” fedőnéven tartotta nyilván. Anyja neve: Novák Mária, születési ideje 1914, születési helye pedig a Vas megyei Vép volt. Személyére külön dossziét nyitottak, amely az ÁBTL O-8-130/6. számú jelzeten szerepel.

¹⁷² Visnyei 1958. február 7-ei kihallgatásán – Habramon kívül – említést tesz további három olyan személyről, akiket ő képezett ki. Így megemlíti Balaton József, Bors Rudolf, és egy Császár vezetéknevű személy nevét. Jegyzőkönyv Visnyei Sándor kihallgatásáról. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 41/8.o. (1958. február 7.), valamint Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 117.o. (1965. március 23.)

Straßwalchen községben titkosszolgálati kiképzésben részesült. A felderítés módjára és az operatív technikák alkalmazására Szita László¹⁷³ képezte ki az ügynököt, akit ezt követően különböző hírszerzési feladatok végrehajtása céljából dobtak át Magyarországra. A Gehlen részére az 1954–55-ös esztendőben tippkutató munkát és katonai hírszerzési feladatokat végzett Magyarország területén.¹⁷⁴ Fő feladatát a katonai repülőterek felderítése jelentette.¹⁷⁵ Az ügynök tartását és a végzett munkáról szóló beszámoltatását kezdetben Szita,¹⁷⁶ később Visnyei Sándor, végül pedig Hans Hubert¹⁷⁷ végezte. Anyagi ellenszolgáltatásért cserébe állt a német hírszerző szerv szolgálatában. Kiképzésének ideje alatt – szállásköltségeinek megtérítésén túl – 40-60 Schilling napidíjat kapott.¹⁷⁸ Tevékenységéért kezdetben 2 000 /1952/, később pedig 2 500 Schilling /1955/ dotációban részesült.¹⁷⁹ Felmerülő összes költségét szintén a hírszerző szerv állta. Első, mintegy 10 napos magyarországi útjára 1952-ben, második útjára pedig 1953-ban került sor. Sikeres magyarországi felderítőútjainak elismerésül 5-5 000 Schilling jutalomban részesült.¹⁸⁰ A személyesen, illetve salzburgi fedőcímre küldött hírszerzési eredményeivel felső kapcsolatai meg voltak elégedve.¹⁸¹ Magyarországi tevékenységnek ellátása során a Gehlen – ahogyan azt korábban láthattuk – megfelelő fedőigazolványokkal látta el. 1953-tól – annak veszélyessége miatt – nem vállalta az újabb magyarországi kiküldetést. Ezt követően az Ausztriában található szovjet katonai repülőterek és egyéb katonai objektumok, valamint az ausztriai szovjet zónából kivonuló szovjet csapatok felderítésével volt megbízva.¹⁸² E működése során fedőigazolványai révén szabad mozgása volt Ausztria amerikai és szovjet megszállási zónájában. Egy általa 1956 januárjában Visnyei salzburgi címére feladott leveléből derül ki, hogy később „*az osztrákokkal nem tudott kijönni és [ezért] elbocsátották a cégtől.*” Ezt az információt Visnyei számára Kollényi is megerősítette azzal, hogy elbocsátására azért került sor, mert „*nem dolgozott.*”¹⁸³ A kém tehát befejezte működését, sorsát és életét azonban mindmáig sűrű homály fedi.

---

¹⁷³ 1895-ben Vasváron született, apja körorvos volt. 1940-tól a VI. hadtest kémelhárító osztályát vezette alezreduesi rendfokozatban. A nyilas uralom alatt Kollényi utódjaként a 2. vkf. DEF alosztályát vezette. Utolsó ismert rendfokozata ezredes. 1948 és 1951 között Grazból, 1955-ig Salzburgból, majd ismét Grazból és Münchenből dolgozott a Gehlen részére. ÁBTL 2126/116.

¹⁷⁴ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 117.o. (1965. március 23.)

¹⁷⁵ U.o. 117.o.

¹⁷⁶ Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 135.o. (d.n.)

¹⁷⁷ A BM Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály által készített javaslat. ÁBTL O-12676 113.o. (1959. május 20.) Az ügynök – az osztrák állampolgárságú – Hans Hubert részére történő átadására, Kollényi György /Kolling/ utasítására 1955 októberében – odarendelés útján – a Zalzac folyó partján került sor. Az átadás oka Visnyei Münchenbe történő áthelyezése volt. Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 135.o. (d.n.), valamint Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 118.o. (1965. március 23.)

¹⁷⁸ U.o. 119.

¹⁷⁹ Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL 3.1.5. O-12676 137.o. (d.n.) A dotációként kapott havi összeg nagysága átlagosnak, vagy egy kicsit az alattinak mondható.

¹⁸⁰ Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 119.o. (1965. március 23.)

¹⁸¹ U.o. 118.o.

¹⁸² Az ügynök tartását 1955-ben már nem a Grazban élő Szita, hanem a Salzburgban tartózkodó Visnyei végezte. Az ügynök átvételére Kollényi György utasítása alapján került sor. Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL O-12676 135.o. (d.n.), valamint Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály. Visnyei Sándor meghallgatási jegyzőkönyve. ÁBTL 3.1.5. O-12676/2. 118.o. (1965. március 23.)

¹⁸³ Visnyei Sándor sk. feljegyzése. A BM II/2-i.alo. dokumentuma. ÁBTL O-12676 135.o. (d.n.)

Habram Nándor és Simonffy Ferenc később eltűnt a világ elől, és feltehetőleg a civil életet választotta. Joggal merül fel bennünk azonban a hiányérzet gondolata, hogy sorsuk a későbbiekben hogyan alakult. Kezünk azonban ebben a tekintetben meg van kötve. Életük ezen korszaka jelentős lenyomatot és több száz oldalnyi kutatható iratanyagot hagyott az állambiztonsági iratokban. Kutatóként így nem vállalkozhattunk többre, minthogy iratanyagaikat rendszerezve és azok logikai összefüggéseit feltárva feldolgozzuk és az olvasó számára közzétegyük.

Összegzés helyett

E tanulmány megírásának célja nem egyes személyek adott összefüggésből történő kiragadása és pellengérré állítása volt. Az ő sorsuk és történetük bemutatása a múlt eseményeinek és folyamatainak alaposabb megértése érdekében vált szükségessé. E dolgozat keretei között azt kívántuk érzékeltetni, hogy a hidegháború éveiben milyen intenzív, a hazai és a külföldi magyar közösségek életét sűrűn átszövő – gyakran nemzetközi érdekektől sem mentes – titkosszolgálati tevékenység zajlott. Az állambiztonsági szolgálatok ezen működésének számos emberi sors esett áldozatul. E titkosszolgálati játszmákban egyének, családok, közösségek és értékek sérültek, illetve mentek tönkre. A világot titkosszolgálati játszmák összefüggésében látó szovjet nagyhatalmi politika, és ennek részeként működő magyar állambiztonsági szerv cserbenhagyta az embert. A kommunista rendszer feltétlen módon hitt a maga abszolút igazságában, melynek érdekében a legfontosabbat, az egyént is képes volt feláldozni, melyből akarata ellenére hazug és becstelen lényt alkotott. Mindez nem mentesíti az egyént személyes felelőssége alól. Sőt meggyőződésünk, hogy az információs kárpótlás révén – a rendszer működésének és összefüggéseinek részletes feltárása mellett – egyre inkább felértékelődő feladat az egyén szerepének és felelősségének mind pontosabb meghatározása. A múlttal való szembenézés a vasfüggönynek ezen az oldalán kicsit nehezebb, nekünk magyaroknak pedig kifejezetten nem könnyű feladat. E tény – nagy valószínűséggel – az elvesztegetett rendszerváltás miatt alakult így, amely elhitette velünk, hogy a múltat nem lehet és nem is kell lezárni. Ezért is nehéz a vele való őszinte szembenézés. Megítélésünk szerint azonban itt az ideje megvonni egy letűnt korszak mérlegét és szembenézni annak minden árnyoldalával...